

Stenografični zapisnik

sedme seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 26. januarija 1894.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela. — Zastopnika c. kr. vlade: Deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi članovi razun: eksclenca knezoškof dr. Jakob Missia, Robert Braune, Karol Luckmann, Janez Mesar. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika VI. deželno-zborske seje dne 23. januarija 1894.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 47. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o preložitvi okrajne ceste z Vrhnike do Podlike v delni progji pri Stari Vrhniki.
4. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve priklad za cestne namene.
5. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora gledé naprave nove okrajne ceste v Žužemperškem cestnem okraji od Smuke čez Hine do Žvirč.
6. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora o uvrstitvi 1045 m dolge, v cestnem okraji Črnomaljskem se nahajajoče občinske ceste, ki se v Burgi pri Rožmanovi hiši od Črnomaljsko-Adlešiške okrajne ceste odcepi ter drži do broda čez Kolpo pri Podbrezji, med okrajne ceste.
7. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora gledé reorganizacije muzeja.
8. Priloga 52. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona gledé oskrbljenja občin Črnomelj, Semič, Kot, Petrova Vas in Telečji Vrh z vodo.
9. Priloga 53. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona gledé oskrbljenja občine Ambrus z vodo.
10. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Ivana Hribarja o dodatnih naredbah gledé nedeljskega posvečevanja (k prilogi 36.).
11. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Šukljeta gledé dovolitve deželnega prispevka za napravo projekta za zgradbo Belokranjske lokalne železnice (k prilogi 46.).
12. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji društva v varstvo avstrijskega vinarstva na Dunaji za podporo.

Stenographischer Bericht

der siebenten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 26. Jänner 1894.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Robert Braune, Karl Luckmann, Johann Mesar. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der VI. Landtagsitzung vom 23. Jänner 1894.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums
3. Beilage 47. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend die Umlegung der Oberlaibach-Podstpa'er Bezirksstraße in der Theilstraße bei Alt-Oberlaibach vorgelegt wird.
4. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Straßenzwecke.
5. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses in Angelegenheit einer im Straßenbezirke Seifenberg von Langenthon über Hinnach bis Schwörz neu herzustellenden Bezirksstraße.
6. Beilage 50. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenbezirke Tschernembl vorkommenden, in Burga beim Rožman'schen Hause von der Tschernembl-Ableschiger Bezirksstraße abzweigenden und bis zur Kulpa-Überfuhr bei Freithurn führenden, 1045 m langen Gemeindefstraße, in die Kategorie der Bezirksstraßen.
7. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Reorganisation des Landesmuseums.
8. Beilage 52. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend die Wasserversorgung der Gemeinden Tschernembl, Semitsch, Winkel, Petersdorf und Kälbersberg vorgelegt wird.
9. Beilage 53. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend die Wasserversorgung der Gemeinde Ambrus vorgelegt wird.
10. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar in Anlegenheit der Nachtrags-Verordnungen, betreffend die Sonntagsheiligung (zur Beilage 36).
11. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Šuklje, betreffend die Bewilligung eines Landesbeitrages behufs Verfassung des Vorprojectes für den Bau der Weißkrainer-Localisenbahn (zur Beilage 46).
12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Vereines zum Schutze des österreichischen Weinbaues in Wien um Subvention.

13. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Ivana Kebra, slušatelja na vojaškem živinozdravniškem zavodu na Dunaji, za podporo.
14. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji krajnega šolskega sveta pri sv. Ani za podporo za zgradbo šolskega poslopja.
15. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Moravčah za podporo za napravo vodovoda pri sv. Križu.
16. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji občine Ribnice za podporo za napravo bolnice in hiralnice.
17. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Jozefe Rožun za podporo za vzgojo njenih otrok.
18. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji letoviškega društva na Bledu, da bi dežela podpirala zgradbo letoviškega poslopja na Bledu.
19. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Jerneja Pečnika v Krškem za podporo za izkopavanje starin l. 1894.
20. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji paznikov II. razreda v deželni prisilni delalnici za zvišanje plače.
21. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji prve Vipavske sadjarske zadruge na Slapu za podporo.
22. Ustno poročilo finančnega odseka gledé pospešitve pridelovanja slame in gledé povzdige slamarije na Kranjskem (k prilogi 45.).
23. Ustno poročilo finančnega odseka gledé ustanovitve čevljarske obrti v Kropi (k prilogi 44.).
24. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Kostanjevici za podporo za zgradbo sole v Kostanjevici in Črncevsi.
25. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva na Vrhniki za letno podporo 400 gl. za vzdrževanje ondotne bolnice.
26. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji pazniške vdove Ane Hiti za zvišanje pokojnine in vzgojnine.
27. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Jakoba Zrimca za podporo njegovemu sinu za obiskovanje krojaškega učilišča v Ljubljani.
28. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji fotografa B. Lergetporerja na Bledu za podporo za napravo reliefzemljevida za Kranjsko.
29. Ustno poročilo finančnega odseka o § 5, marg št. 10. letnega poročila: Ljubljansko mestno loterijsko posojilo.
30. Ustno poročilo finančnega odseka gledé zdravniške službe v deželni blazniški podružnici na Studenci (k prilogi 43.).
31. Ustno poročilo upravnega odseka o pospeševanju vinoreje na Kranjskem (k prilogi 38.).
32. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin Loka in Griblje gledé olajšav pri legalizaciji.
33. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin Loka in Griblje, da se računi cestnega odbora pošiljajo občinam na dom v pregled.
34. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin Loka in Griblje gledé zakona za odmerjenje mlinarskega za-
služka.
13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Johann Reber, Hörer am militärischen Thierarznei-Institute in Wien, um Subvention.
14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Ortschulrathes in St. Anna um Subvention für den Schulhausbau.
15. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Moräutsch um Subvention für die Errichtung der Wasserleitung in Hl. Kreuz.
16. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Gemeinde Reifnitz um Subvention behufs Errichtung eines Kranken- und Siechenhauses.
17. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch der Josefa Rožun um Bewilligung einer Unterstützung behufs Erziehung ihrer Kinder.
18. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Curhausbau-Vereines in Velbes um Förderung des Baues des Curhauses daselbst seitens des Landes.
19. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Bartholomäus Pečnik in Gurfeld um Subvention zum Zwecke von antiquarischen Ausgrabungen im Jahre 1894.
20. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Aufseher II. Classe im Landeszwangsarbeitsause um Gehaltserhöhung.
21. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der ersten Wippacher Obstgenossenschaft in Slap um Subvention.
22. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff der Förderung der Strohkultur und Strohflechterei in Krain (zur Beilage 45).
23. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff der Einführung der Schuhezeugung in Kropp (zur Beilage 44).
24. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Landstraf um Subvention für den Schulhausbau in Landstraf und Scherendorf.
25. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Oberlaibach um Bewilligung einer Jahressubvention per 400 fl. für die Erhaltung des dortigen Spitals.
26. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Aufseherwitwe Anna Hiti um Erhöhung der Pension und der Erziehungsbeiträge.
27. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Jakob Zrimic um Bewilligung einer Subvention für seinen Sohn behufs Besuches der Schneider-Lehranstalt in Laibach.
28. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Photographen B. Lergetporer in Velbes um Subvention behufs Herstellung einer Reliefkarte von Krain.
29. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über § 5, Marg. Nr. 10 des Rechenschaftsberichtes: Laibacher städtisches Lotterie-Ansehen.
30. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den ärztlichen Dienst an der Landesirrenanstalts-Filiale in Studenz (zur Beilage 43).
31. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Förderung des Weinbaues in Krain (zur Beilage 38).
32. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Loka und Gräble um Erwirkung von Erleichterungen bei der Legalisirung.
33. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Loka und Gräble um Verfügung, daß die Straßenausschufsrechnungen den Gemeinden zur Einsicht zugesandt werden.
34. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Loka und Grible um Schaffung eines Gesetzes, betreffend die Regelung des Verdienstes in den Mühlen.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo. Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika VI. deželno-zborske seje dne 23. januarija 1894.

1. Lesung des Protokoll's der VI. Landtags-sitzung vom 23. Jänner 1894.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik VI. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der VI. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Naznanjam, da je gospod poslanec Braune zaradi bolezni opravičil odsotnost od zadnje seje.

Došle so sledeče peticije:

Gospod poslanec dr. Tavčar izroča prošnjo županstva v Škofjiloki, da naj se vpliva na c. kr. vlado zarad zgradbe železnice preko Škofjeloke čez Ljubelj.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Šuklje izroča prošnjo okrajno-cestnega odbora v Novem mestu za podporo 3000 do 4000 gld. za preložitve okrajne ceste med Novim-Mestom in Belocerkvijo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Deželnemu odboru so došle peticije, katere mi je čast izročati, namreč:

Krajni šolski svet v Grahovem pri Cerknici prosi podpore za napravo šolske drevesnice.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Pokorn Ivan, učitelj v Horjulu, prosi, da se mu določi čas starostnih doklad s 1. decembrom 1881, ter se mu pripozna ena izostala starostna doklada v znesku 200 gld.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Preidemo k daljni točki, to je:

3. Priloga 47. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o preložitvi okrajne ceste z Vrhnike do Podlipse v delni progi pri Stari Vrhniki.

3. Beilage 47. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend die Umliegung der Oberlaibach-Podlipa'er Bezirksstraße in der Theilstrecke bei Alt-Oberlaibach vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve priklad za cestne namene.

4. Beilage 48. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Straßenzwecke.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

5. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora gledé naprave nove okrajne ceste v Žužemperškem cestnem okraji od Smuke čez Hine do Žvirč.

5. Beilage 49. Bericht des Landesausschusses in Angelegenheit einer im Straßenbezirke Seisenberg von Langenthon über Hinnach bis Schwörz neu herzustellenden Bezirksstraße.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

6. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora o uvrstitvi 1045 m dolge, v cestnem okraji Črnomaljskem se nahajajoče občinske ceste, ki se v Burgi pri Rožmanovi hiši od Črnomaljsko-Adlešiške okrajne ceste odcepi ter drži do broda čez Kolpo pri Podbrezji, med okrajne ceste.

6. Beilage 50. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Einreihung der im Straßenbezirke Tschernembl vorkommenden, in Burga beim Rožman'schen Hause von der Tschernembl-Adlešischer Bezirksstraße abzweigenden und bis zur Kulpa-Uberfuhr bei Greithurn führenden, 1045 m langen

Gemeindestraße, in die Kategorie der Bezirksstraßen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

7. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora gledé reorganizacije muzeja.

7. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Reorganisation des Landesmuseums.

Deželni glavar:

Tukaj si dovoljujem omeniti, da se na 4. strani v 3. odstavku nahaja neka pomota. Po besedah „dem kranjschen Landesauschusse bleibt das Recht der“ ima odpasti beseda „obersten“, ker bi bila v nasprotju z § 26. Ravnotako odpade v slovenskem tekstu beseda „nadoskrbnništva“ za besedami „Kranjski deželni odbor si pridrži pravico“ in se vrine mesto te besede, beseda „oskrbnništva“.

Prosim gospode poslance, da popravijo v svojih prilogah to pomoto.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

8. Priloga 52. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona gledé oskrbljenja občin Črnomelj, Semič, Kot, Petrova Vas in Telečji Vrh z vodo.

8. Beilage 52. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend die Wasserversorgung der Gemeinden Tschernembl, Semitsch, Winkel, Petersdorf und Kälbersberg vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

9. Priloga 53. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona gledé oskrbljenja občine Ambrus z vodo.

9. Beilage 53. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend die Wasserversorgung der Gemeinde Ambrus vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Prestopimo sedaj k 10. točki dnevnega reda, to je:

10. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Ivana Hribarja o dodatnih naredbah gledé nedeljskega posvečevanja (k prilogi 36.).

10. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar in Angelegenheit der Nachtrags-Berordnungen, betreffend die Sonntagsheiligung (zur Beilage 36.).

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Obrtni red z dné 20. decembra 1859. v svojem VI. poglavju govori o razmerji delavcev in delodajalcev med saboj. V tem poglavju pogrešala se je po pravici določba, da se imajo nedelje in prazniki posvečevati. Ne vem, kako je prišlo, da se prvotno ni mislilo na to; kasneje pa, ko je obrtni red že stopil v veljavo, spoznali so o socialnem vprašanju premišljuječi zakonodajalci ta nedostatek. Čedalje gosteje so se torej oglašati začeli glasovi, da je treba obrtni red spremeniti tako, da se izreče obligatno posvečevanje nedelj in če mogoče tudi praznikov. Stvar sama je velikega pomena in sicer: z narodno-gospodarskega, verskega, sanitarnega in humanitarnega stališča. Z narodno-gospodarskega stališča je posvečevanje nedelj in praznikov velikega pomena zato, ker se mora delavcu, kateri se izkoriščuje za gospodarja, dajati venderle tudi prilika, da se odpočije in usposobi za nadaljnje intenzivno delo; z verskega stališča zaradi tega, ker se mora delavcem in učencem v fabrikah in drugih obrtnih zavodih, kakor služočim sploh, dati prilika, da zadosti ob nedeljah in praznikih svoji verski dolžnosti. Iz sanitarnih razlogov je stvar velikega pomena, ker je za delavca, ki n. pr. dela v tovarnah, v katerih je pogostoma ozračje škodljivo njegovemu zdravju, potrebno, da pride vsaj jeden dan v tednu iz tega ozračja. Končno je važna ta določba s humanitarnega stališča, ker se mora delavcu dati prilika, da mu je vsaj jeden dan v tednu, ko je dela prost, mogoče izobraževati se, kar mu je sicer, ko pride utrujen od dela in komaj čaka na počitek, nemogoče.

Ti glasovi so postali čedalje bolj pogosti in zaradi tega je res vlada Taaffejeva sklenila predložiti državnemu zboru spremembo obrtnega reda z dné 20. decembra 1859. Po dolgih posvetovanjih, ki so se vršila v obrtnem odseku in v državnem zboru, prišlo je do tega, da se je sklenilo spremeniti vse VI. poglavje imenovanega obrtnega reda z zakonom z dné 28. maja 1885., katerega § 75. določa doslovno: „An Sonntagen hat alle gewerbliche Arbeit zu ruhen“. Seveda se je moralo trgovinskemu ministru prepustiti, da v dogovoru z učnim ministrom določi gledé neprestanega izvrševanja nekaterih obrti olajšave. Imenovani minister je res dogovorno z učnim ministrom z naredbo od 27. maja 1885, drž. zak. št. 83 ad lit. B. točka 10. določil nekatere izjeme od nedeljskega posvečevanja, med katere spadajo

tudi: „Der Handel mit Lebensmitteln, Fragner, Greißler, Häckler, Obst-, Milch- und Mehlhändler, Grießler, Specerei-, Colonialwaren- und Delicatessenhändler, Mineralwasserhändler, dann Blumenhändler; o katerih se v tej naredbi glasi: die Sonntagsarbeit ist für den Verschleiß gestattet“.

Za vse obrtnike, ki so tukaj navedeni, dovoljeno je torej brez izjeme, da smejo ob nedeljah zvrševati svoje obrti.

Pozneje se je določilo zopet z ministersko naredbo in sicer drž. zak. štev. 108, z dné 30. julija 1885, da smejo v nekaterih krajih vsi tisti, ki se pečajo z prodajo navedenih stvari, imeti prodajalnice odprte ob nedeljah do 12. ure dopoldne; končno je ministerska naredba z dné 21. septembra 1885, drž. zak. štev. 143, določila, da se imajo na Dunaji in potem v vseh tistih mestih, katerih prebivalstvo šteje več ko 20.000 duš, zvrševati dotične obrti samo do 12. ure, v drugih krajih pa je bilo dovoljeno zvrševati jih ob nedeljah po ves dan. Vsled teh določeb smejo v vseh krajih na Kranjskem, izvemši mesto Ljubljansko, prodajalnice s špecerijskim, kolonijalnim blagom in delikatesami ob nedeljah biti odprte ves dan. To so po mojem mnenji in po mnenji tistih gospodov tovarišev, v katerih imenu sem stavil samostalni predlog, predaleč segajoče določbe, ker odvzemajo tistim, ki poslujejo v takih prodajalnicah, možnost do nedeljskega počitka in možnost do popolnenja svojega izobraženja. Vsakdo — gotovo tudi izmed nas — želi ob nedeljah počitka, in dobrodejno mu je, ako ima vsaj ta dan v tednu za se, za svoje izobraževanje, za počitek in za to, da zadosti svojim verskim dolžnostim. Da je to neobhodno potrebno in da je poslednje imenovani razlog velikega pomena, dokazuje že samo po sebi okolnost, da se je obrtni red z dné 20. decembra 1859 res spremenil v tem zmislu. Če se je pa delavcu omogočilo, da ima nedeljo za se, da zamore zadostiti svoji verski dolžnosti in skrbeti za svoj pouk in izobraževanje, zakaj bi se tistim, ki so po svojem poklicu obsojeni, da morajo biti v prodajalnicah od ranega jutra do pozne noči (Poslanec Višnikar: — Abgeordneter Višnikar: „Po 16 ur!“), ne dovoli vsaj tudi ta dan, da bi smeli zapustiti svoj posel pred poznim večerom? Gospod tovariš Višnikar je zaklical, da so te sirote obsojene po 16 ur zvrševati svoj mučni poklic v prodajalnicah, v katerih je vsaj po deželi navadno neprijetna atmosfera! Res je to; ali če bi vprašal po tehtnem uzroku, zakaj bi se tudi te prodajalnice ob nedeljah ne zapirale opoldne, ne vem, če bi mi ga mogel kdo navesti.

Uzrok, ki je trgovinskega ministra privedel do tega, da je dovolil našete izjeme, je pač, ker je hotel ljudstvu na deželi dati priliko, da se v nedeljo, ko prihaja k farni cerkvi, zamore ves dan posluževati prodajalnic in si nakupiti za življenje v prihodnjem tednu potrebnih stvari. Ti razlogi se mi pa — vsaj kar se naše kronovine tiče — ne zdé povse opravičeni. Kolikor je meni znano, prihajajo k našim župnim cerkvam vsi farani k jutranji in dopoldanski službi Božji, in to priliko — ker so ob delavnikih vsled opravkov pri gospodarstvu zadržani — uporabljajo, da si nakupijo, kar mislijo da bodo

potrebovali za prihodnji teden. Popoludne skorej nikdo ne pride v cerkev, ki bi že tam ne bil zjutraj ali dopoludne, temveč le domačini in izmed oddaljenih le tisti, ki so bili že dopoludne tam in se hočejo udeležiti še krščanskega nauka. Ob nedeljah popoludne prodajalci na kmetih nimajo veliko opraviti, in jaz sam sem se večkrat prepričal, da tistih, ki bi kupovali neobhodno potrebnih stvari, jako malo prihaja v prodajalnice po krščanskem nauku. Pač pa se more videti neka druga vrsta ljudi, ki jih oblegujejo. To so tisti bedni ljudje, katerim je najvišji cilj pijanstvo in največja sladkost življenja preljubo žganje. Take ljudi nahajate ob nedeljah popoludne na kmetih v prodajalnicah špecerijskega in kolonijalnega blaga, ki so navadno tudi zaloge žganja. Ker nimajo toliko denarja, da bi mogli iti v gostilnico, pa gredo v prodajalnico in včasih tam čakajo, da pride jeden ali drug tovariš morebiti s priberačenim denarjem, da plača za kozarček žganja. Vprašam Vas, častiti gospodje tovariši! ali je res vredno, da se zaradi teh ljudi prodajalnice ob nedeljah puščajo po ves dan odprte? Ali je vredno, da se za to, da morejo ti ljudje zapiti svoj dostikrat med tednom težko zasluženi ali pa še celo priberačeni denar, tistim, ki morajo služiti v prodajalnicah, ne omogočuje, da bi zamogli počivati vsaj v nedeljo popoludne? Zanikavam, da bi to potrebno bilo, in tistega mnenja so tudi častiti gospodje tovariši, ki so podpisali moj predlog. Zaradi tega mislim, da bi vlada čisto prav storila, ko bi pri trgovinskem ministertvu izposlovala ukaz, da se imajo prodajalnice špecerijskega in kolonijalnega blaga — delikatesnih prodajalnic je itak malo zunaj Ljubljane — povsodi na deželi ob nedeljah zapirati opoldne.

Omeniti pa moram tu še nekaj družega. Z mnogimi prodajalnicami špecerijskega in kolonijalnega blaga so združene tudi trafike. Poznam nekatere trgovce, ki imajo take prodajalnice in o katerih vem, da so se sami obrnili do finančnega ravnateljstva, naj bi se jim dovolilo, da smejo zapirati svoje prodajalnice ob nedeljah opoldne. Finančno ravnateljstvo je take prošnje odločno odklonilo. Kdor ima trafiko pri prodajalnici, mora torej imeti prodajalnico odprto vso nedeljo. Če trgovci, ki imajo take trafike, sami na korist svojega občja prosijo, da smejo zapirati prodajalnice ob nedeljah opoldne, mislim pač, da je predrakonično postopanje finančnega ravnateljstva, ki odklanja vsako tako prošnjo. (Poslanec dr. Papež: — Abgeordneter Dr. Papež: „Res je!“). Država morala bi vedno dober izgled dajati svojim državljanom. Govori se o versko-nravnstvenem vzgoji in o velikem njenem pomenu za državo, in po pravici, ker je verska vzgoja nepregledne važnosti, ako se hoče, da se narodi ohranijo zdravi udani in da se ohranijo na tisti stopinji moralnosti, ki je neobhodno potrebna za prosperiteto vsake države. Država bi torej morala skrbeti, ne le da bi verska vzgoja ne slabela, temveč da bi se krepila. Če pa zaradi tistih par krajcarjev dobička, katere nosijo omenjene trafike ob nedeljah popoludne, ne pušča, da bi se posvečevanje nedeljsko zvrševalo, daje s tem državljanom v moralnem oziru jako slab vzgled. Ali je res, da ima država od tistih prodajalnic

jalnic, ki imajo trafike, tako velikih dohodkov ravno iz prodaje ob nedeljah popoldne? Dvomim jako, kajti vsakdo, ki misli kaditi, se že prej preskrbi s smodkami ali tabakom. Sicer je pa mnogo trafik, ki so neodvisne od prodajalnic drugega blaga in ki itak ostajajo odprte tudi ob nedeljah popoldne. Ako bi kdo torej že hotel kupiti smodke ali tabak, gre lahko ponj v jedno teh trafik. Končno pa se dobivajo smodke tudi že skorej v vsaki gostilnici. Ako že torej kdo hoče utesiti si svoje poželenje po kaji, ni mu treba, da gre iskat smodke v prodajalnico, temveč dobi jih tudi drugodi. Po mojem mnenju tabačna režija, oziroma finančna uprava ne bode trpela izdatne škode, ako se določijo neke izjeme glede trafik, in zlasti ker mi je znano več slučajev, da so posestniki prodajalnic sami se obračali do finančnega ravnateljstva s prošnjo za te izjeme.

Dalje mi stvari ni treba utemeljevati. Kar sem povedal, zadostuje in mislim, da bode vlada naklonjena mojemu predlogu in da bode pri zadevnih ministerstvih izposlovala dodatno naredbo, ki bode določala, da se imajo v vsem obsegu kronovine Kranjske istotako kakor v Ljubljani ob nedeljah zapirati našete prodajalnice opoldne.

Dovoljeno mi bodi, da opozorim le še na neko stvar. Za prodajalnice drugega blaga, katerih nisem omenil, določeno je, da smejo ob nedeljah odprte biti le do poldne. Na kmetih pa nahajate večinoma prodajalnice, v katerih se prodaja mešano blago: špecerijsko in kolonijalno, jestvine, drobno, galanterijsko in tkano blago. Ako v tako prodajalnico mešanega blaga v nedeljo popoldne slučajno pride kak kupec in zahteva kako drugo nego špecerijsko ali kolonijalno blago, mu bode prodajalec — da si je po zakonu zavezan, da sme tako blago prodajati le do 12. ure opoldne — vender gotovo postregel, in s tem postane iluzorična naredba, da se imajo prodajalnice za drugo blago, ko za špecerijsko in kolonijalno, zapirati ob 12. uri opoldne.

Toliko v utemeljevanje svojega predloga.

Sedaj pa bi si dovolil izreči še neko kratko opombo na adresu častitih gospodov tovarišev s te (leve — finfen) strani visoke zbornice. Predno sem stavil svoj predlog, ponudil sem ga v podpis tudi častitim gospodom tovarišem na levi strani, ali ti so mi podpise odrekli. Jaz mislim, da so bili oni celo v prvi vrsti poklicani, da bi bili stavili ta predlog. Če smo ga pa stavili že mi, bil bi vsaj pričakoval, da mu ne bodo odrekli svojih podpisov. Vsaj pri mnogih prilikah in zlasti po svojih glasilih naglašajo, da jim je pred vsem na tem, da se vzdigne verski čut in verska vzgoja na višji nivo! Ako pa takemu predlogu, ki je namenjen vsaj v neke meri doseči ta smoter, odrekajo svoje podpise, grešili so proti svojej politični izpovedi, proti svojemu programu. Pa še nekaj lahko vidite iz tega, to namreč: da so same in gole fraze, če govore o nas, da smo liberalci, ki delujemo proti verski zavesti slovenskega naroda, da so to fraze, govorjene skozi okna samo za to, da se volilci obdelujejo. Pravi liberalizem, gospoda moja! še nikdar ni bil proti posvečevanju nedelj; ampak to je tisti lažiliberalizem, katerega je slovenska napredna — ali če hočete — liberalna

stranka vedno obsojala, s katerim nikdar ni simpatizovala in kateri tudi še dandanes obsoja.

V formalnem oziru nasvetujem, da se moj predlog odkáže upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Omeniti moram, da to, o čemer je končno govoril gospod poslanec Hribar, ne spada v utemeljevanje njegovega predloga in da nikakor ne gre, celi narodno konservativni stranki očitati, da govori le fraze, ker ni podpisala njegov samostalni predlog. Sicer pa s tem, če kdo izmed gospodov poslancev ne podpiše kakega samostalnega predloga, še ni rečeno, da ne bode zanj glasoval, kadar pride v meritorno razpravo. Svobodno je vsakemu poslancu, podpisati tak predlog ali ne, s tem pa ni prejucirano njegovemu poznejšemu glasovanju.

Poslanec Hribar:

Prosim besede. Gospod deželni glavar! Po opravljenem redu ne smela bi se sicer vršiti daljša razprava, ker se ima moj predlog upravnemu odseku izročiti v daljše poročanje in bodo takrat imeli gospodje priliko, govoriti o tej stvari; ali ker je gospod deželni glavar posegel v debato in mi hotel dati pouk, kaj smem govoriti pri utemeljevanji svojega predloga, moram se odločno protiviti, da bi bil on imel povod in pravico me zavračati. On ne more vedeti, kaj se meni vidi potrebno navesti v utemeljevanje svojega predloga. To je moja stvar, in če se mi je zdelo potrebno konstatovati oni slučaj, imeli bodo gospodje priliko pozneje na to reagovati. Da mi je pa gospod deželni glavar očital, da nisem govoril k stvari, v to ni bil poklican in tudi ne opravičen.

Deželni glavar:

Po opravljenem redu deželnega zbora pristojna deželnemu glavarju soditi o tem, ali je govornik govoril o stvari ali ne. Vstrajam tudi pri tem, da govornik pri utemeljevanji svojega samostalnega predloga ne sme sumničiti one gospode poslance, kateri niso podpisali njegov samostalni predlog.

Sicer pa preidemo na glasovanje o formalnem nasvetu gospoda poslanca Hribarja, da se njegov predlog izroči upravnemu odseku.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem nasvetom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo na daljno točko. Prosim gospoda poslanca Šukljeta, da utemeljuje svoj samostalni predlog.

Ta točka je:

11. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Šukljeta gledé dovolitve deželnega prispevka za napravo projekta za

zgradbo belokranjske lokalne železnice (k prilogi 46.).

11. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Šuklje, betreffend die Bewilligung eines Landesbeitrages behufs Verfassung des Vorprojectes für den Bau der Weißkrainer-Localseisenbahn (zur Beilage 46).

Poslanec Šuklje:

Gospoda moja, ne govorim pro domo. Konstatiram sicer, da sem jaz član osnovnega odbora za zgradbo belokrajinske železniške proge. Ta konzorcij sestavlja se je na ta način, da sta sodni okraj Črnomeljski in Metliški volila po enega zastopnika, istotako volilo je enega zastopnika veleposestvo prizadetih pokrajin in jaz sem na željo prebivalstva pristopil kot zaupni mož cele Belokrajine. Toda, gospoda moja, takoj začetkom svojih obravnav smo svečano izrekli, da se vsakemu osebnemu gmotnemu dobičku popolnem odrečemo ter da hočemo delovati edino le vršujoč svoje domovinske dolžnosti. V vzgled smo si vzeli Dolenjsko železnico, o kateri lahko rečem, da se jo, kar se tiče osebne čistosti in nesebičnosti, lahko postavi kot pravi vzor med našimi avstrijskimi železniškimi zgradbami.

Predloga mojega utemeljevati ni težavno. Potreba belokrajinske železniške zgradbe je evidentna in prebivalstvo teh krajev kar hrepeni po tej železniški zvezi. To je naravno, gospoda moja! Dandanes se večji promet v teh krajih ne more razviti, dokler so tako oddaljeni od železniške postaje. Vi sami ste živa priča za istinitost te trditve. Ako Vas vprašam, koliko pa Vas je že bilo v tem tako zanimivem delu naše dežele, ne vem, ako se oglasi polovica, da ste bili že ob bregovih Kolpe. In vidite, nekoliko se bode pač stvar, kar se tiče osebnega prometa, zboljšala, ako se bo enkrat izročila železniška proga Grosuplje-Novomesto javnemu prometu, vendar pa je od Novomeške postaje pot do Kolpe in Lahinje predolga in veliko pretežavna, nego da bi mogli pričakovati čez naša gorovja Bog zna koliko tovornih vozov!

Še na neko stran usojam si obračati Vašo pozornost. Dandanes je vsa Belokrajina v gospodarskem in trgovskopolitičnem oziru absolutno zavisna od sosedne Hrvatske. V Karlovec mora vsakdo hoditi, ako hoče kaj prodati, in v Karlovec mora vsakdo, ako hoče kaj kupiti. Gospoda moja, ta del dežele naše je ločen od matere zemlje, in posledice tega nenaravnega razmerja so take, da bi pač vredne bile, da se nanje obrne pozornost kompetentnih faktorjev, vlade in dežele. Absolutno potrebno je, da si bližje pritegnemo Belokrajinske rojake svoje.

Deset let je, odkar sem s tega mesta v tej visoki zbornici neko misel naglašal. Dejal sem namreč v seji 10. oktobra leta 1884., da bode Ljubljana prava stolica naše dežele postala šele potem, ko bode po železniškem tiru zvezana z Metliko in Črnomljem, in kar sem izrekel pred desetimi leti, po-

navljam še danes s podvojenim naglasom ter rečem: Mi Belokranjci trkali bomo tako dolgo na Vaše duri, dokler jih nam končno ne otvorite!

Evidentno potrebo belokrajinske železnice priznaval je tudi tovariš Hribar lansko leto, ko je utemeljeval svoj samostalni predlog o drugovrstnih železnicah na Kranjskem. Moram reči, takrat nam je nekako prepregal celo ozemlje Kranjsko z novimi železnicami, in naštel jih na enkrat kakih 9 ali 10, toda na prvo mesto je postavil belokrajinsko železniško progo.

Gospoda moja, meni ni prav jasno, kaka usoda čaka ta predlog — morda spava v kaki tamnici deželnega odbora, ali pa naš slavni deželni odbor preveč po svoje tolmači tisti naš sklep z dne 13. maja lanskega leta.

Takrat smo enoglasno naročili deželnemu odboru, da o Hribarjevem predlogu „ko se je vestno in temeljito poučil o vprašanji gledé drugovrstnih železnic, ob svojem času z nova poročá“. Ta sklep storili smo 13. maja leta 1893. in danes imamo 26. januarja leta 1894., in gospoda moja, kaj se je zgodilo v tem času? Drugega ne nahajam, nego skromen odstavek v tem zelenem zvezku, v § 11. „razne stvari“, ki je pravi „Mädchen für alles“ našega letnega poročila. Tu nahajate v dražestni zmešnjavi viržinke odhajajočih Khunovcev, ljubelski obelisk, južno železnico z njeno tarifno politiko itd. (Veselost. — Heiterfeit.)

In kaj citate v marg. šte. 25. tega paragrafa. Vse, kar izvem, je to, da se je deželni odbor tekom skorej 8 mesecev ojačil in ohrabil toliko, da je pisal deželnemu odboru Štajerskemu, naj mu vendar za Božjo voljo kaj pove o štajerskih železniških skušnjah. Gospoda moja, ta temeljitost našega deželnega odbora — meni gre tu le za deželni interes, za stvar. in nečem zbadati nobene osebe — me živo spominja na tistega učenca, ki je 7 let že zahajal v 1. razred stare normalke in katerega je učitelj vedno hudomušno hvalil, da se šola „tako temeljito“. Iz rodoljubnih namenov želel bi pri tem velevažnem predlogu nekoliko manj temeljitosti in nekoliko več hitrosti, kajti sicer bodeva tovariš Hribar in jaz v očiti škodi, — poslanec Hribar, ker ne bode mogel zagovarjati svojega predloga in jaz, ker mu ne bodem mogel ugovarjati. Ako se tempo ne bode pospešil, utegnejo k večjemu naši vnuki doživeti to železniško razpravo!

Toda, gospoda moja, predno moramo resno lotiti se belokranjske železnice, moramo izdelati dotični osnovni načrt. Vsi govori, resolucije, obljube in napitnice na volilnih shodih itd. zabadava so, resni stadij pričanja se stoprav tedaj, kadar stopimo pred trgovskega ministra s projektom v roki češ: „Glejte, eksclenca, to progo nameravamo in hočemo, toliko približno utegne stati in toliko dohodka si nadejamo od nje, sedaj nam vi povejte, koliko misli država [prispevati?“. Ta istina znana je vsakemu izmeje nas, povedal jo je tudi minister Bacquehem brez ovinkov oni belokranjski deputaciji, katera mu je izročila v Kočevji svojo spomenico, in takoj storili smo vse potrebne korake, da zadobimo potrebni ta operat.

Pri sestavi osnovnega načrta pa si morate jasni biti o temeljnem vprašanji, ali nameravate belokranjsko železnico zgraditi kot delno progo velike tranzitne železnice, torej zgraditi jo kot glavno železnico ter kreniti z njo preko Kolpe čez Karlovec do Siska — ali pa ste bolj ponižni ter jo hočete le kot drugovrstno železnico, morda celo le z ozkim tirom ter le po našem ozemlju, torej ne preko hrvatske meje. Različen je namen, različna je trača, različna je finančna struktura v jednom in drugem slučaju. Železnica, katero potegnemo preko Kolpe, služi velikemu svetovnemu prometu, drugovrstna omejuje se na domači promet; prva mora kreniti po najkrajši poti, če prav ostanejo na strani baš večje občine, druga pa mora se prizadevati, da jim pride kar moč blizu: in zopet pri prvi zadevajo finančne žrtve po svoji veliki večini državo, dočim je pri drugi obliki najprej pritegniti deželo in interesente. Seveda se v zadnjem slučaju železnica gradi mnogo ceneje, nego v prvem.

Kateri smoter si torej stavljamo pri belokranjski progi? Gospoda moja, jako neljubo mi je bilo, da sem v tem oziru prisiljen bil, predrugačiti svoje nazore ter spremeniti svoje namene. Tu v tej visoki zbornici in v Dunajskem parlamentu, po volilnih shodih in v uradih trgovskega ministerstva, zastopal sem vedno to načelo, da je našo železnico zidati kot glavno progo preko Kolpe do vozališča s hrvaškimi črtami in dalje proti Balkanu. A raison tega napravil sem si podobo gledé trače in gledé financovanja. Ali, gospoda moja, še mesec dnij ni tega, kar so po zraku spuhtele vse te prijetne nade. Razgnala jih je jako odločna beseda, katero sem čul na najkompetentnejšem mestu iz ust priznanih veljakov. Sprevidel sem, da se naša trgovska uprava boji te zveze, ker sodi, da bode oškodovala pristanišče Tržaško ter podpirala nevarnega tekmeča v sosednji državni polovici. Drugače, so dejali v palači na Dunajskem „Fleischmarktu“, ako si omissite sekundarno, zlasti pa ozkotirno progo, tako potrebuje dotična pokrajina, taka zadostuje še na mnogo let prometnim potrebam in tako bode gotovo tudi podpirala država z državnimi prispevki. V tem položaji in v očigled težavam in ugovorom, katerih sedaj premagati ne moremo, opustil sem prvi projekt ter v misli vzel belokranjsko železnico kot lokalno progo. Celo ozkega tira se ne bi ustrašil! (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Oho!“). Kolega Klun ugovarja; kadar bode bolj poučen o stvari, potem se bova zmenila! Taka proga se dá doseči v sedanjih razmerah, vse drugo je dandanes žal, skorej nezvršljivo!

Kar se tiče železnične trače, dozdeva se mi v sedanjem položaji opravičena le sledeča črta. Pričeti mora na vsak način pri Novem Mestu, kajti, gospoda moja, delno progo Novo Mesto-Straža smatrati je venderle zgolj kot neko dovlačnico (Schleppbahn) za lesni eksport, pota si ne skrajšate, če belokranjsko železnico pričnete pri samotni majhni postajici na Straži; čemu torej prezirati in oškodovati največjo občino Dolenjsko, Novo Mesto, katero je venderle že po svoji geografični legi naravno središče Dolenjske strani! Proga torej naj pri Novem

Mestu prekorači Krko, potem naj gre mimo Poganic in Birène Vasi čez Uršno Selo, Rožni Dol h Kumpmateljnu ter odtod ob gorskem pobočji čez Kot, Dobljče doli do Črnomlja in njegovih premogokopov, in dalje čez Gradac do Metlike, kjer neha. Zagotavljam vas, da s to progo, katera tangira najobljudenejše občine, bode prebivalstvo obeh Belokranjskih okrajev zadovoljno. Kilometrična daljava znaša 52 km, stroške mi je izračunal skušen strokovnjak, kateri je obhodil vse te kraje, — seveda silno približno, kajti o pravem proračunu sedaj itak ni moč govoriti — po posameznih glavnih pozicijah, z uštetim voznim parkom na okroglo 3 milijone, ako jo namreč zgradimo kot sekundarno progo z normalnim tirom, in na 2 milijona, ako jo zgradimo kot sekundarno progo z ozkim tirom. Izražam le svoje subjektivno mnenje, ako velim, da za zelo verojetni slučaj, če ne moremo dobiti zveze s Karlovcem, nam popolnoma zadostuje ozkotirna proga, katera je za 26% cenejša od normalnotirne. Predsodki proti ozkemu tiru ginevajo, izvzemši seveda kolego Kluna, kateri ugovarja. V njegovo informacijo naj mu povem nekaj. Zlasti merodajne v tem oziru so skušnje, pridobljene v Bosni, kjer so vse železnice ozkotirne in izbornu poslujejo. Belokranjski promet ne bode tako intenziven, da ga ozki tir ne bi zmagal, in, gospoda moja, zlasti ozkotirna železnica Salzburg-Mondsee-Ischl nam kaže, da tudi po tacih železnicah se prav lahko doseže celo 30 km hitrosti na uro.

O finančni strukturi našega projekta danes govoriti bi bilo povsem neumestno. Tako daleč še nismo, počakajmo, da dobimo osnovni načrt in generalni proračun, katerima pritrdi tudi trgovsko ministerstvo. V to svrhu pa nujno potrebujemo primeren deželni prispevek. To, kar zahteva moj predlog, je ravno isto, kar se je l. 1884. bilo dovolilo Dolenjskim železnicam. Tedaj primaknila je dežela 5000 gld. kot deželni donesek k pripravljevalnim delom. Gospoda moja, tega zneska ni smatrati darilom, temveč to je le posojilo, katero je o svojem času povrniti iz stavbene glavnice, kakor hitro se istinito zgradi železnica. Dolenjske železnice so do zadnjega vinarja z obrestmi vred povrnile to posojilo, isto hočemo storiti i mi, če se nam posreči, železnični tir potegniti preko Gorjanske vsedline doli v našo Belokrajino.

Ali gospoda moja, naposled govoril sem venderle „pro domo“, dasi v drugem smislu. Ne smeajte se mi, ako rečem naravnost: Čudovito vpliva namé Belokranjska rodna mi zemlja. Če pridem čez Gorjance in če jo gledam, bodisi gori z vrha pri Sv. Geri ali s Strmeca, bodisi tam na razpotji nad Semičem pri Kumpmateljnu ali odkoder kot lepo to ravnino z njenimi vinogradi in zelenimi šumami, kar pretrese me domovinsko ozračje. Kolpo vidim in tam iz daljave pozdravlja me bizarno sleme Klekovo in milo se mi stori pri srči. Misel me nadvlada: Kaj bi se dalo storiti iz teh pokrajin in iz tega izredno darovitega naroda! Gospoda moja, meni se je od nekdanj gabilo, z praznimi besedami varati dobrohotno občinstvo. Zopern mi je oni domišljavi optimizem, koliko kvare je že provzročil mej našim

narodom! Ne zibljem se torej v pretiranih nadah gledé rentabilitete belokranjske železnice. Tudi tiste, oprostite, finančne naivnosti ne bi maral posnemati, s katero se je nam lani v tej visoki zbornici natančno izračunilo, da bomo imeli na belokranjski progi 3155 gld. dohodka na kilometer. To so miljske pene, gospoda moja, s takimi številkami, katere nobene reelne podstave nimajo, ni kontrirati. Očito rečem, tega se ni nadejati, da bi že v prvih letih se rentovala belokranjska proga, t. j. da bi mimo obratnih troškov iz svojih dohodkov še pokrila vse obresti in amortizacijsko kvoto stavbene glavnice. Žrtve torej zahtevamo od države, gospoda moja, in zahtevamo jih od dežele, ali do duše sem uverjen, kmalu se izplačajo te žrtve! Bela krajina, daši dandanes skrajno zanemarjen, pozabljen del dežele naše, razpolaga z vsemi pogoji krepkega gospodarskega razvoja. Nimate na Kranjskem mnogo tako rodovitnega polja, kakor je ono okolo Metlike, pri Hrašinci in drugod po Belokranjskem, in malo je dežel kar navlašč ustvarjenih za razvito sadjarstvo in vinarstvo, kakor je naša Bela krajina. In njeno ozemlje hrani v izobilji premogove skladove, razne rude, poleg tega prsti in glin, kakor jih potrebuje keramična obrtnost. Vodnih sil ne manjka, delavski material, kateri hodi sedaj preko oceana v daljno Ameriko, je inteligenten in za delo pred vsem pripraven, in, gospoda moja, mi hočemo dalje roke križem držati in mirno gledati, kako nam propada in gine naša Bela krajina! Gospoda moja, pač „pro domo“ govorim, ako dvignem svoj glas ter kličem: „Pogina rešimo Belo krajino!“ Jedino sredstvo, da jej priskrbimo boljšo bodočnost, je, da ji pripomoremo do železnične zveze, in prvi korak je storjen, ako po današnjem mojem predlogu primeren prispevek dovolite v pokritje troškov osnovnega načrta. Le toliko še dostavljam, vsa pripravljala dela ne utegneje prekoračiti svote 10.000 gld. — sicer pa še jedenkrat toplo priporočam svoj predlog ter v formalnem oziru nasvetujem, da se odstopi finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Gospodje, ki se strinjajo z formalnim predlogom gospoda poslanca Šukljeta, da se njegov samostalni predlog izroči finančnemu odseku v posvetovanje, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog se izroči torej finančnemu odseku.

Preidemo na 12. točko, to je:

12. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji društva v varstvo avstrijskega vinarstva na Dunaji za podporo.

12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Vereines zum Schutze des österreichischen Weinbaues in Wien um Subvention.

Poročevalec Žitnik:

Društvo je vsakemu gospodov poslancev znano in torej mi ni treba v daljšem govoru utemeljevati nasveta finančnega odseka, ki se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Društvo »Verein zum Schutze des österr. Weinbaues« na Dunaji se za leto 1894. dovoli 50 gld. podpore iz deželno-kulturnega zaklada.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

13. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Ivana Kebera, slušatelja na vojaškem živinozdravniškem zavodu na Dunaji, za podporo.

13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Johann Keber, Hörer am militärischen Thierarznei-Institute in Wien, um Subvention.

Poročevalec Žitnik:

Ivan Keber, slušatelj na vojaškem živinozdravniškem zavodu na Dunaji, prosi podpore. Doma je iz Kamnika in dovršil je, kakor kaže priloženo spričalo, eno skušnjo z dobrim uspehom. Dokazuje v svojej prošnji, da trpi pomanjkanje, in finančni odsek je sklenil, visoki zbornici priporočiti nastopni predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja Ivana Kebera, slušatelja živinozdravništva na c. k. vojaškem živinozdravniškem zavodu na Dunaji, izroči se deželnemu odboru v primerno rešitev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

14. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji krajnega šolskega sveta pri sv. Ani za podporo za zgradbo šolskega poslopja.

14. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Ortschaftsrathes in

St. Anna um Subvention für den Schulhausbau.

Poročevalec Žitnik:

Meseca julija l. 1893. je krajni šolski svet pri sv. Ani začel zidati novo šolsko poslopje, katero utegne biti dodelano do meseca julija tega leta. Troški so proračunjeni na 6756 gld. in v pokritje te potrebščine naložila si je občina za tri leta 70% doklado. Prejela je leta 1885. iz deželnega zaklada podpore 300 gld., dalje od kranjske hranilnice 200 gld. in od župnika Čarmana 200 gld. Skupaj s priklado nabrali so 3800 gld., vendar pa jim primanjkuje še znaten znesek, dasi hodijo ljudje na tlako. Občina je revna, ne more si naložiti višje doklade, drugih dohodkov pa nima, kakor najemščino od lova, katero je pa za celih 10 let odstopila stavbnemu zakladu.

Z ozirom na te razloge predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Krajnemu šolskemu svetu pri sv. Ani pod Ljubeljem se dovoli za novo šolsko zgradbo 600 gld. podpore iz deželnega zaklada.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.)

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

15. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Moravčah za podporo za napravo vodovoda pri sv. Križu.

15. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Moräutisch um Subvention für die Errichtung der Wasserleitung in St. Kreuz.

Poročevalec Višnikar:

Visoki deželni zbor! Županstvo v Moravčah prosi podpore za napravo vodovoda v sv. Križu. Sv. Križ se nahaja na malem prijaznem griču pod Moravško goro. Vas šteje 17 hiš in 90 prebivalcev, ima pa važna poslopja: farno cerkev, župnišče, obširno šolo za 400 otrok, pošto, žandarmerijsko postajo in prodajalnice. Skozi vas vodi okrajna cesta v Litijo, v Trebnje, Mirno, Radeče itd. Vas sv. Križ je središče cele farne in šolske občine. Kakor mi je osobno znano, preaivalstvo za se in za živino nima druge vode, nego kapnico in še te malo. Sicer morajo hoditi po vodo v dolino Gabrovsko, ali pa k studencu pod Moravško goro. Prebivalci hrepene po vodovodu in dali so si napraviti po Kunču iz

Moravškega načrt, ali vodovod bi bil po tem načrtu predolg in predrag, ker bi se moral napraviti iz doline na grič. Potem je deželni inženir Hrasky napravil drug načrt, po katerem bi se voda napeljala iz studenca izpod Moravske gore. Vodovod bi imel dolžino 700 m, narejen bi bil iz železnih, 40 mm debelih cevi, treba bi bilo dalje kanala od betona, dve izlivki v vasi in sicer eno ravno pod cerkvijo, in javno napajališče sredi vasi. Padec od izvirka do vasi znaša 50 m in je torej jako ugoden. Vodovod bi zlasti ugajal tudi za slučaj kakega požara z ozirom na prej omenjena poslopja. Voda bi ne koristila samo vaškim, temveč prebivalcem cele fare. Vsi troški proračunjeni so na 3000 gld., pa take svote bi tako mala vas sama seveda ne mogla pokriti.

Uvažujoč te okolščine predlaga finančni odsek, da se enako kakor pri vodovodu pri Begunjah 30% cele potrebščine pokrije iz deželnih sredstev.

Čast mi je torej predlagati v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Vasi Sv. Križ občine Moravče pri Litiji se za napravo vodovoda dovoljuje podpora 900 gld. iz deželnega zaklada.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdé temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo na daljno točko, to je:

16. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji občine Ribnice za podporo za napravo bolnice in hiralnice.

16. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Gemeinde Reifnitz um Subvention behufs Errichtung eines Kranken- und Siedenhauses.

Berichterstatter Dr. Schaffer:

Seitens der Marktgemeinde Reifnitz ist an den hohen Landtag ein Gesuch um Bewilligung einer Unterstützung für die Errichtung eines Kranken- und Siedenhauses gelangt. Das bisherige Kranken- und Siedehaus in Reifnitz hat sich als unzureichend herausgestellt, und die Marktgemeinde, nicht die Ortsgemeinde Reifnitz, sieht sich veranlaßt, in dieser Richtung zu einer Neuherstellung zu schreiten. Es ist hiefür bereits ein Platz gefunden worden, über dessen Eignung zu dem bezeichneten Zwecke sich der Bezirksarzt in Gottschee Dr. Vinhart sehr günstig ausgesprochen hat. Auch ein Kostenvoranschlag liegt vor, demzufolge die Kosten für die Erwerbung des Platzes auf 700 fl., die Baukosten auf rund 4300 fl., die Gesamtauslagen der Marktgemeinde

für die Errichtung dieses Kranken- und Siechenhauses daher auf ungefähr 5000 fl. sich belaufen werden. In demselben soll für 12 Sieche und 8 Kranke, im ganzen also für 20 Personen Platz geschaffen werden; außerdem soll, um das betreffende Gebäude besser auszunützen zu können, im nämlichen Hause ein Raum für die Unterbringung der Feuerwehrgeräthe und ein weiterer für den Gemeindefest geschaffen werden, so daß also das Haus eine sehr mannigfaltige Ausnützung finden wird.

Der Finanzausschuß hat diese Petition in Beratung gezogen und dieselbe berücksichtigungswürdig gefunden, wie ja auch andere ähnliche Gesuche bereits wiederholt bei dem hohen Hause Erörterung gefunden haben.

Bei Bemessung der Summe, welche aus dem Landesfonde bewilligt werden soll, hat sich der Finanzausschuß den Umstand gegenwärtig gehalten, daß in dem betreffenden Hause auch das Feuerwehrdepot untergebracht werden soll, und der Landesauschuß daher aus dem Pauschalcredite für die Unterstützung von Feuerwehren der Marktgemeinde Reifnitz ebenfalls eine Unterstützung zukommen zu lassen in der Lage sein wird. Dieses Moment berücksichtigend hat der Finanzausschuß die Unterstützung aus dem Landesfonde gegenüber dem Erfordernisse per 5000 fl. entsprechend herabsetzen zu können geglaubt und stellt demnach den Antrag:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Der Marktgemeinde Reifnitz wird als Unterstützung zum Baue eines Kranken- und Siechenhauses ein Beitrag von 300 fl. aus dem Landesfonde bewilliget.“

Deželni glavar:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo na daljno točko, to je:

17. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Jožefe Rožun za podporo za vzgojo njenih otrok.

17. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch der Josefa Rožun um Bewilligung einer Unterstützung behufs Erziehung ihrer Kinder.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Jožefa Rožun obrnila se je do visokega deželnega zbora s prošnjo, v kateri navaja, da ji je mož umrl in zapustil 3 otroke, katerih najstarejši je star 6 let. Občina, v kateri je bil doma njen mož in kjer ona sama stanuje, nima premoženja, da bi jo mogla podpirati, in zato se obrača do visokega deželnega zbora, da bi jej dovolil podporo za vzgojo otrok. Finančni odsek je bil misli, da take prošnje prav za prav vendar ne spadajo v

deželni zbor in da ko bi se ozirali na take prošnje, bi moralo zborovanje vsaj jeden četrt ča ne pol leta trajati, da bi se vse rešile, pa tudi sploh se ni mogel izreči za dovoljenje take podpore, ker itak obstoječe postave določajo, kdo ima v takih slučajih pomagati.

Nasvetujem v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja Jožefe Rožun za podporo za vzgojevanje in oblačilo njenim 3 otrokom se izroča deželnemu odboru v rešitev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in prestopimo k daljni točki, to je:

18. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji letoviškega društva na Bledu, da bi dežela podpirala zgradbo letoviškega poslopja na Bledu.

18. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Curhausbau-Vereines in Beldes um Förderung des Baues des Curhauses daselbst seitens des Landes.

Berichterstatter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Der Verein „Letoviško društvo na Bledu“ hat an den hohen Landtag die Bitte gerichtet, seine Bestrebungen, ein Curhaus in Beldes zu errichten, zu unterstützen, und zu diesem Behufe gebeten, daß ihm diese Unterstützung in der Weise gewährt werden möge, daß für ein von diesem Vereine bei der krainischen Sparcasse aufzunehmendes Anlehen die Garantie des Landes übernommen wird. In erster Reihe handelt es sich hier um die Frage, ob der Bau dieses Curhauses eine Nothwendigkeit ist. Dieses hohe Haus hat bereits bei verschiedenen Anlässen auf die Entwicklung des Fremdenverkehrs, besonders in Oberkrain mit vollem Rechte großen Wert gelegt. Die Entwicklung dieses Fremdenverkehrs ist aus wirtschaftlichen Rücksichten für das Oberland von der größten Bedeutung, und der Nutzen, den die Bevölkerung aus diesem Verkehre bereits gegenwärtig zieht, ein sehr namhafter. Dieser Nutzen kommt speciell den ärmeren Kreisen der Bevölkerung zu gut, welche einer Unterstützung in erster Reihe bedürftig ist. Angesichts der Bemühungen, die alle Länder, besonders aber die Alpenländer für die Hebung dieses Verkehrs in ihren Gebieten jahraus jahrein an den Tag legen, erscheint es dringend wünschenswert, daß wir, wenn wir annähernd die gleichen Erfolge wie andere Länder erreichen wollen, auch mit ähnlichen Unterstützungen wie diese Länder nicht zurückbleiben dürfen. Beldes bietet heute, — ich will bei diesem Anlasse nicht etwa seine

Schönheiten und Reize preisen, welche als anziehende Gesichtspunkte für den Fremdenverkehr leicht auseinander gesetzt werden könnten. — Weldeš bietet der Entwicklung dieses Verkehrs noch gewisse Schwierigkeiten. Bei Eintritt ungünstiger Witterungsverhältnisse ist es z. B. thätiglich außerordentlich schwer, solche Tage dort zu überdauern, indem der Fremde ohne gesellschaftlichen Verkehr, ohne Anregung, statt an den Ort gefesselt zu sein, geradezu gezwungen wird, denselben zu verlassen. Daher kommt es auch, daß die Saison in Weldeš viel kürzer ist, als an anderen ähnlichen Orten, und es ist schon wiederholt das Bedürfnis anerkannt worden, einen Versammlungsort zu schaffen, welcher unabhängig von einzelnen interessirten Hotelbesitzern oder anderen Kreisen die Erleichterung eines geselligen Verkehrs und das Ausdauern unter ungünstigen klimatischen Verhältnissen ermöglichen würde. Zu diesem Zwecke und um solche Schwierigkeiten zu beseitigen, hat sich in Weldeš ein Curhausbauverein constituirt, und der hohe Landtag hat sein Wohlwollen gegenüber den Bestrebungen dieses Vereines bereits seinerzeit an den Tag gelegt, als er ihm zum Zwecke des Ankaufes der Grundstücke, welche für das Curhaus benöthigt wurden, eine Unterstützung von 3000 fl. gewährt hat. Ich möchte bei dieser Gelegenheit darauf hinweisen, daß der Curort Weldeš das Meiste, was bisher zur Hebung des Fremdenverkehrs dafelbst geschehen ist, mit eigenen Kräften und Mitteln geleistet hat. Die Herren, denen das Verdienst für die Entwicklung von Weldeš gearbeitet zu haben, gebührt, haben aus eigenen Mitteln und durch Sammlungen, die sie unter den Fremden, welche Weldeš besuchen, veranstalteten, bereits soviel geleistet, daß man mit vollem Rechte den steigenden Besuch von Weldeš auf Rechnung dieser Bestrebungen setzen kann. Wenn aber die Frage des Baues eines Curhauses an diese Kreise herantritt, so muß man eingestehen, daß die Mittel, die für einen solchen Bau benöthigt werden, die Kräfte dieses Vereines und die Mittel der betreffenden Kreise übersteigen. Es ist aber füglich nicht gerecht, zu verlangen, daß die Gemeinde Weldeš für diesen Zweck besondere Opfer bringe. Der genannte Verein hat daher in der richtigen Erkenntnis der Bedürfnisse einerseits und andererseits im Hinblick auf die Möglichkeit, die Mittel für die Bedeckung der erforderlichen Auslagen in einer anderen Weise aufzubringen, den Plan gefaßt, an die krainische Sparkasse mit der Bitte heranzutreten, dem Vereine zum Zwecke dieses Baues ein Darlehen im Höchstbetrage von 35.000 fl. zu gewähren. Dieses Darlehen soll, wie in der Bittschrift ausgeführt wird, mit $4\frac{1}{2}\%$ verzinnt werden, und der Verein ersucht ihm bei Contrahirung dieses Darlehens dadurch an die Hand zu gehen, daß die Garantie für das Darlehen vom Lande übernommen werde. Nun ist der Finanzausschuß, wo diese Frage besprochen wurde, der Meinung gewesen — und ich kann dieselbe hier sowohl im Namen des Finanzausschusses als auch aus meiner persönlichen Anschauung mit voller Überzeugung vertreten, daß aus dieser Garantie dem Lande keinerlei Opfer erwachsen sollen. Um diesen Zweck zu erreichen, empfiehlt es sich vor allem daran festzuhalten, daß das Land, wenn es diese Garantie übernimmt, in keinem Falle auch für die Verzinsung des Darlehens aufzukommen haben wird, weil einerseits der Verein, wenn ihm in der ersten Zeit die Abstattung der Zinsen Schwierigkeiten bereiten sollte, mit Recht darauf

rechnen kann, bei der krainischen Sparkasse, die ihn wiederholt in großmüthiger Weise unterstützt hat, das größte Entgegenkommen bezüglich der Abtragung dieser Zinsen zu finden, und weil man andererseits dem Lande nicht zumuthen darf, diese Garantie in einem anderen Sinne aufzufassen, als in dem, daß es nur formal diese Garantie übernimmt, damit dadurch der Sparkasse die Möglichkeit geboten wird, auf Grund dieser formalen Garantie ihre Unterstützung einem Unternehmen zu gewähren, welches für die Hebung des Fremdenverkehrs und die Entwicklung des Curortes von ausschlaggebender Bedeutung ist. In diesem Sinne wird zuerst beantragt, daß, wenn die Garantie für ein Darlehen von 35.000 fl. übernommen wird, für die Zinsen eine solche Garantie ausgeschlossen bleiben soll, und daß für die Bedeckung der Zinsen der Verein selbst aufzukommen haben wird. Es ist genügende Berechtigung zu der Annahme vorhanden, daß der Verein in der Lage sein wird, nicht nur die Zinsen, sondern auch die Amortisation dieses Kapitals zu bestreiten; die Curytaxen, die schon bestehen und einen namhaften Ertrag liefern, stehen dem Vereine zum Theile wenigstens ebenso zur Bedeckung der Zinsen zur Verfügung, wie kein Zweifel vorhanden ist, daß aus dem Ausbaue des Curhauses eine Einnahmsquelle sich ergeben kann, die schon an und für sich zur Bedeckung der dringendsten Auslagen hinreichen wird. Es ist auch nicht ausgeschlossen, und ich wünsche es, daß, wenn der hohe Landtag auf den Antrag des Finanzausschusses eingehen und der Landesauschuß über diesen Gegenstand mit der krainischen Sparkasse in Verhandlungen treten sollte, die Frage einer Zinsermäßigung angeregt und dahin gewirkt werde, wenn möglich, noch weitere Concessionen insbesondere bezüglich des Zinsfußes von Seite der krainischen Sparkasse diesem Unternehmen zuzuwenden. Wenn auf diese Weise die Möglichkeit der Bedeckung des Erfordernisses für die Zinsen und die Amortisation aus den Einnahmen des Curhauses gegeben ist, so glaube ich, daß uns damit eine genügende Gewähr geboten wird, die Garantie, welche das Land für das Kapital von 35.000 fl. zu übernehmen haben wird, nur als eine formale zu betrachten, als einen Act des Wohlwollens, welches dem Curorte Weldeš mit Recht entgegengebracht und wodurch dem Lande kein weiteres Opfer auferlegt wird. Ich hege die Überzeugung, daß die krainische Sparkasse, welche bereits bei vielen Anlässen bewiesen hat, wie sehr ihr die Förderung gemeinnütziger und wohlthätiger Unternehmungen am Herzen liegt, auch in diesem Falle ihr oft bewährtes Entgegenkommen in einer solchen Weise zu bethätigen in der Lage sein wird, wodurch Jedermann darüber beruhigt sein kann, daß wir, wenn wir die fragliche Garantie übernehmen, einzig und allein zu einem formalen Acte des Wohlwollens gegenüber dem Curorte Weldeš uns entschließen.

Indem ich mir vorbehalte, auf etwaige Einwendungen gegen den Antrag des Finanzausschusses beim Schlussworte zurückzukommen, beschränke ich mich vorläufig darauf, diesen Antrag, welcher den Herren gedruckt vorliegt — es schien nämlich wünschenswert, denselben in Druck zu legen, damit Jedermann über dessen Tragweite genau sich informiren könne, — mit dem Bemerkten zur Annahme zu empfehlen, daß, wenn dieser Antrag vom Finanzausschuße zur Annahme empfohlen wird, der Finanzausschuß auch darauf bedacht war,

alle jene Garantien durch die Organisation der Verwaltung und durch die Theilnahme an derselben zu schaffen, die nothwendig erscheinen, damit das Unternehmen in keinerlei Weise gefährdet und gleichzeitig eine zweckmäßige Verwaltung im Interesse des Landes gewährleistet wird. Ich glaube, daß die Garantie, welche durch die Entsendung eines Delegirten in das Executiv-Comité geboten wird, zu diesem Zwecke vollständig ausreicht, und daß wir, wenn dieser Antrag angenommen wird, überzeugt sein dürfen, eine für den Curort Beldeß sehr nützliche und für die Hebung des Fremdenverkehrs und die wirtschaftlichen Interessen des Landes sehr erprießliche Angelegenheit gefördert zu haben.

Der Antrag des Finanzausschusses, den ich hiemit zur Verlesung zu bringen mir erlaube, lautet:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Der Landesauschuß wird ermächtigt, für die vom Curhausbau-Vereine in Beldeß bei der krainischen Sparkasse zum Zwecke des Baues und der Einrichtung eines den vorgelegten Plänen möglichst entsprechend aufzuführenden Curhauses daselbst aufzunehmendes $4\frac{1}{2}\%$ Anlehen bis zum Höchstbetrage von 35.000 fl unter der Bedingung zu garantiren, daß für die Verzinsung dieses Kapitals der Curhaus Verein stets aus eigenen Mitteln aufzukommen und die Garantie des Landes sich nur auf das aufzunehmende Kapital derart zu erstrecken hätte, daß in dem Falle, als dieses Kapital vom Vereine nicht zurückgezahlt und die Rückzahlung von der Sparkasse verlangt werden sollte, diese selbst aber in Ermangelung einer anderen Befriedigung ihrer Rechtsansprüche das Curhaus sammt den dazu gehörigen Grundstücken und Einrichtungen zur Bedeckung ihrer Forderungen nicht selbst erwerben wollte, das Land als Bürge des Vereines für das schuldige Kapital aufzukommen hätte, dagegen aber berechtigt wäre, das Curhaus sammt allen dazugehörigen Entitäten selbst zu erwerben. Zu diesem Behufe wird der Landesauschuß sich mit der krainischen Sparkasse und dem Curhausbau-Vereine von Beldeß zu verständigen und dafür Sorge zu tragen haben, daß die sowohl bisher schon erworbenen, als auch alle weiteren durch diese Garantie zu erwerbenden Rechtsansprüche unmittelbar nach der zu Gunsten der krainischen Sparkasse, für das aufzunehmende Anlehen zu erwirkenden Intabulation als zweite Post auf dem gesammten Realbesitze des Curvereines von Beldeß hypothekarisch sichergestellt werden.

Zur Sicherstellung der entsprechenden Durchführung dieser Beschlüsse und als Bedingung für die zu leistende Garantie wird der Landesauschuß an den petitionirenden Curverein die Forderung zu stellen haben, daß derselbe die Delegation eines Mitgliedes der krainischen Sparkasse sowie eines zweiten, vom Landesauschusse zu entsendenden Mitgliedes in den leitenden Vorstand des Curvereines statutarisch derart feststelle, daß diesen zwei Mitgliedern ausnahmslos und ohne Beschränkung der Dauer ihres Mandates alle Rechte und Befugnisse wie den gewählten Vorstandsmitgliedern des Vereines eingeräumt werden. Zugleich wäre dem Vereine ebenso zu empfehlen, zur unmittelbaren Leitung seiner Geschäfte ein Executivcomité von drei Mitgliedern einzusetzen, in welches neben dem Mitgliede des Vereines die gedachten zwei Mitglieder zu entsenden wären, denen im Falle der Auflösung des Vereines oder unter unvorhergesehenen

Umständen statutenmäßig die Fortführung der Geschäfte zufallen würde.

Über den Vollzug dieser Beschlüsse ist in der nächsten Landtagsession Bericht zu erstatten, und für diesen Beschuß, wenn es nothwendig erscheinen sollte, sobald mit dem Curhausbau-Vereine und der krainischen Sparkasse die Verständigung auf den angedeuteten Grundlagen erzielt wird, die Allerhöchste Genehmigung einzuholen.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Gotovo se mi ne more očitati, da bi ne bil vedno z veseljem glasoval za vsak predlog, ki je meril na to, da se povzdigne ta ali oni del dežele naše. Tudi gledé prometa s tujci stojim na stališču, da ga treba kolikor mogoče pospeševati. Sklicujem se o tem oziru na izjave, katere sem večkrat storil v visoki zbornici, in na besede, katere sem govoril na drugem mestu, zlasti v mestnem zboru ljubljanskem. Vender pa mi je žal, da se današnjemu predlogu finančnega odseka ne morem pridružiti, temveč da se mu moram z vso odločnostjo protiviti. Naj mi nihče ne očita, da imam kak predsodek proti Bledu, proti lepemu Bledu, katerega je Presiren imenoval raj naše domovine, kajti tako očitanje bi bilo že zaradi tega neopravičeno, ker sem lani prav rad in brez ugovora glasoval za onih 3000 gld., ki so se dovolili iz deželnih dohodkov za podporo zdravščenemu društvu.

Oglasiti pa se moram proti temu predlogu zaradi tega, ker veliko predaleč sega z ozirum na važnost podjetja, katero je pa mojem mnenji od zastopa kranjske kronovine že zadostno bilo podpisano, in ker predlog ni tako nedolžen, kakor to slika časti vredni gospod poročevalec. Ako bi bil že res tak, da bi dežela prevzela samo neko formelno garancijo, nikakor pa ne kako obvezo, bi bila stvar drugačna. Pa če si ta predlog ogledate nekoliko natančneje, potem bodete morali priti do prepričanja, da tista formelna garancija ni tako silno nedolžna, ampak da se utegne pripetiti celo slučaj, da bode morala dežela vseh 35.000 gld. plačati. Potem pa bi prav za prav ona postavila zdraviliškemu društvu poslopje, katero namerava postaviti društvo samo.

Govori se, da je zdraviliščno društvo pri kranjski hranilnici našlo lepo pospeševanje svojih namerov s tem, da mu je hranilnica kranjska obljubila 35.000 gld. za zidanje kurnega salona. Poglejte gospodje tovariši, ali je ta dobrohotnost kranjske hranilnice res taka, kakor jo je opisaval častivredni gospod poročevalec ekscelenca baron Schwegel. Pod kakimi pogoji pa je kranjska hranilnica dovolila zdraviliškemu društvu to posojilo? Proti temu, da bode moralo društvo plačevati $4\frac{1}{2}\%$ obresti. — Sedaj pa pogledite razporeženje na denarnem trgu in videli bodete, da kranjska hranilnica sicer ne more vselej doseči obresti v taki meri in da celó vsa druga njena posojila ne nesó toliko, kakor za-

hteva od zdravilišnega društva, temveč da nekatera posojila nesó celó samo 4% obresti. Reklo se mi bode morda, da zahteva kranjska hranilnica 4 1/2% obresti od takih posojil, kjer je absolutna pupilarna varnost. Gospoda moja, ali tukaj ni pupilarne varnosti, ako visoki deželni zbor izreče, da prevzame garancijo? Jaz mislim, da je temu gotovo tako, in če je kranjska hranilnica v istini tako blagonaklonjena Bledu, izrazila bi lahko to svojo blagonaklonjenost na dvojni način. Prvi način bi bil, da bi bila določila nižjo obrestno mero ter tako omogočila zdravilišnemu društvu sezidati kurni salon z lasnimi sredstvi in na lastno odgovornost, ne da bi mu bilo treba za garancijo obračati se do visokega deželnega zbora; ali pa da bi bila obljubila društvu za neko gotovo vrsto let iz svojih prebitkov stalno podporo. To bi ne bilo nič izrednega, vsaj je kranjska hranilnica take obljube že večkrat dala, in znanih mi je mnogo podjetij, katera so bila dolgo vrsto let tako podpirana. Če torej kranjska hranilnica res misli podpirati to podjetje, ali ne bi bila tega mogla dokazati na nedvoumen način?

Častiti gospod poročevalec pripoveduje dalje, da prav za prav dežela ne prevzame nobenih žrtev, ker bi ona ne mogla biti prisiljena, plačevati obresti, ako bi jih odbor zdravilišnega društva ne mogel plačati. Kar se tiče plačevanja obresti, imam in izražam tudi jaz dosedanjšega društvenega odbora popolno zaupanje, vem, da jako dobro opravlja svojo nalogo, vem, da mu je na tem ležeče, da se Bled povdigne, in vem, da bode tudi zanaprej, dokler ostane, skrbel, da bodo dohodki od zdravilišča taki, da bodo obresti pokrivali. Ali, gospoda moja! kje pa imamo garancijo, da bode podjetju vedno tak odbor stal na čelu. Ali ni mogoče, da pride kedaj na krmilo drug odbor, ki bi bil bolj malomaren, manj priden in kateremu bi bilo manj na tam ležeče, obvarovati deželno tiste eventualitete, ki se utegne pripetiti, če dežela danes prevzame garancijo za dotično posojilo? Ne smemo si prikrivati, da bode vzdrževanje takega poslopja po načrtih, kakoršne smo videli, po preteku kakih 10 let vsako leto stalo precejšno svoto. Ali ni mogoče, da se bode odbor zdravilišnega društva hotel iznebiti svoje zavezanosti s tem, da izreče, da ne more plačevati obresti? Dežela bi prišla potem v položaj, da ne bi imela plačati samo obresti, ampak poplačati tudi kranjski hranilnici tistih 35.000 gld., prevzeti zdravilišče ter skrbeti za upravo in poplave poslopja. Reklo se mi bode morda, da bode to poslopje potem imelo veliko večjo vrednost, kakor tisto, kar bode dežela plačala. To je fikcija, gospoda moja! Mi moramo razločevati med realno in investično vrednostjo. Investična vrednost bode gotovo veliko večja. Vsaj smo čuli v finančnem odseku, da je odbor zdravilišnega društva potrosil že kakih 10.000 gld. za nakup zemljišča, med katerimi je menda tudi tistih 3000 gld., ki so bili od visokega deželnega zbora dovoljeni za dotično zgradbo. Gotovo je tudi, da bode odbor po prostovoljnih doneskih, ki mu dohajajo precej obilno, in po drugih dokodkih od leta do leta skušal okolu poslopja napravljati kaj novega, kar bode stalo mnogo denarja. Investični

troški bodo torej veliki. Gospoda moja! ali pa se bode za to, kar bodo stale vse te naprave, povišala tudi realna vrednost? Nikakor ne! Realna vrednost bode se ravnala po tem, koliko bode neslo poslopje z zemljiščem vred. Če pa si ogledate načrte, videli bode te takoj, da dohodki nikdar ne bodo taki, da bi pokrivali obresti, in potemtakem dežela nikdar ne bode mogla priti do pokritja obresti in amortizacijske kvote.

Častiti gospod poročevalec pravi, da naj bi se deželni odbor obrnil do kranjske hranilnice s prošnjo, ali ne bi hotela znižati obresti, in izreka mnenje, — seveda osebno svoje mnenje — da bode hranilnica „wenn möglich auch weitere Concessionen“ dovolila. No, gospoda moja, — „wenn möglich“ — s temi besedicami je že sam gospod poročevalec povedal, v kakošne regijone naj se odkáže tista dobrohotnost kranjske hranilnice. Kar se pa tiče tega, da naj bi znižala obresti, kranjski hranilnici ni bilo treba šele čakati, da se deželni odbor obrne do nje, ampak ona bi bila lahko storila to že veliko poprej, in torej ne morem misliti, da je hranilnica za to podjetje res tako blagohotno zavzeta, kakor bi to pričakovati bilo po besedah častivrednega gospoda poročevalca. On pozna res gospode, ki imajo odločevati pri kranjski hranilnici, veliko bolje, ko jaz, ker je v tesnejši zvezi z njimi; ali po nekaterih činih jih poznam tudi jaz, in ti čini dokazujejo, da imaje gospodje, ki so na čelu kranjske hranilnice, pač odprto roko za neke gotove potrebe, katerih pa nečem natančneje navajati, da pa kaj radi zamižijo, kadar gre za občekoristna podjetja, katera bi bila v korist prebivalstvu cele dežele.

Ugovarjati se mi utegne še, da bi nesreča ne bila prevelika, ako bi dežela zdravilišče prevzela v svojo last, češ, da imajo druge dežele — Štajerska se je posebno naglašala — jednaka podjetja. Prav res je to, in jaz obžalujem, da takrat, ko je bil na prodaj Blejski grad z lepim jezerom in okolico, deželni zastop ni stal na višini svoje zadače. (Posamezni dobroklici. — Einzelne Bravo-Kufe.) Da bi bil takrat ta lepi biser pridobil za deželo našo, potem bi bilo pač vredno, da bi se bilo kaj investovalo in s tem kaj storilo za zdravilišče, katero bi bilo deželna lastnina. Danes pa je Bled v tujih rokah. Dežela torej nima obveze, da bi toliko denarja žrtvovala za zdravilišče. Če se sklicujete na Štajersko, katero ima res zdravilišča Dobrna, Slatina in Tobelbad — do poslednjega časa menda tudi — v svoji lasti, omenjati moram, da ima tam dežela vse zdravilišče v svojih rokah in ne samo poslopja, katero se hoče sezidati na Bledu, da bi se gostom dala prilika, zbirati se v njem o slabem vremenu in zaradi lažjega medsebojnega občevanja.

Končno dejal je častiti gospod poročevalec, da ima organizacija odbora in nadzorovalnega odseka biti taka, ki bode zagotovila, da se deželna garancija nikdar ne bode zlorabila, in da torej čisto mirno lahko glasujemo za to garancijo. Oglejmo si to organizacijo, kakor jo je naslikal gospod poročevalec. Glavna stvar pri tej organizaciji je eksekutivni odbor. V tem odboru pa dežela in hranilnica ne moreta nikdar priti do večine. V eksekutivnem

odboru, kakor je sestavljen, ima jeden glas zdraviščno društvo, drugi glas kranjska hranilnica in tretji glas dežela kranjska. Reklo se bode, in tudi gospod poročevalec je stvar interpretoval tako, da imata v tem odboru kranjska hranilnica in dežela vedno večino. Jaz pa pravim nasprotno: zdraviščno društvo in kranjska hranilnica bodeta vedno imela večino v tem slučaju, če dežela prevzame garancijo, kajti ona dva imata potem skupni interes, ne pa hranilnica in dežela, ker bode dežela morala prevzeti poslopje, ako odbor ne bode mogel plačevati obresti.

To vse so tako važni razlogi, kateri mene vsaj ne morejo napotiti, da bi z ozirom na naše deželne finance in z ozirom na važne narodno-gospodarske in kulturne zadeve, katere bode treba podpirati, mogel glasovati za garancijo, katera bi utegnila spraviti deželo v tako veliko nevarnost, in jaz Vas prosim, častiti gospodje tovariši, da v interesu deželnih financ, tudi Vi ne glasujete za predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Berichterstatter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Die Ausführungen des Herrn Vorredners wenden sich gegen den Antrag des Finanzausschusses aus verschiedenen Gründen. Er hat wiederholt hervorgehoben, daß das Wohlwollen der krainischen Sparkasse, auf das hinzuweisen ich mir erlaubt hatte, in dieser Frage nicht nur nicht bethätigt wurde, sondern daß sogar entgegenge setzte Motive oder Thatfachen von seiner Seite zu constatiren wären. Ich glaube, der Herr Vorredner befindet sich da in einem großen Irrthume. Das Wohlwollen, welches die krainische Sparkasse dem Curorte Belde gegenüber bethätigt hat, ist genau so groß, wie jenes des Landes, welches im vorigen Jahre eine Unterstützung von 3000 fl. bewilligt, während die krainische Sparkasse dem Curhausbauvereine genau denselben Betrag als Geschenk zugewendet hat, wodurch deren Wohlwollen entschieden constatirt ist. Was das Wohlwollen in Betreff des zu bewilligenden Zinsfußes betrifft, den der Herr Vorredner hervorgehoben hat, so habe ich schon gesagt, daß der Zinsfuß von $4\frac{1}{2}$ Procent in der Bittschrift des Vereines angeführt ist; ich hatte mich bei meinem Antrage daher nur an diese Basis zu halten; doch bemerkte ich gleichzeitig, daß die Verhandlungen, welche als eine Consequenz unserer Beschlüsse zwischen dem Landesausschusse und der krainischen Sparkasse sich ergeben dürften, falls der Antrag des Finanzausschusses angenommen wird, die Möglichkeit nicht ausschließen, auch einen niedrigeren Procentfuß zugestanden zu erhalten, und daß ich dies wünschen und befürworten würde. Daß die krainische Sparkasse bisher dem hohen Landtage, beziehungsweise dem Landesausschusse gegenüber ihre diesbezüglichen Anschauungen bisher nicht an den Tag legen konnte, ist klar, weil sie in dieser Angelegenheit mit ihm noch in keinerlei Verhandlung stand. Die Sparkasse, wie aus der Petition zu entnehmen ist,

verhandelte bisher lediglich mit dem Vereine; was aber mit dem Vereine abgemacht wurde, ist eine Sache, auf welche weder der Finanzausschuß, noch wir eine Ingerenz zu nehmen haben. Wenn wir heute auf die Idee eingehen, so wird sich auch die Nothwendigkeit weiterer Verhandlungen zwischen dem Landesausschusse und der krainischen Sparkasse ergeben, und dann wird letztere in die Lage kommen, ihre Erklärungen in dieser Angelegenheit abzugeben, welche später den Gegenstand unserer Beurtheilung bilden könnten. Heute aber, wenn wir von einem Wohlwollen in dieser Frage sprechen wollen, können wir nur constatiren, daß die krainische Sparkasse ihr Wohlwollen in dem gleichen Ausmaße, wie das Land, bereits bethätigt hat, und diese Bethätigung uns zu der Hoffnung berechtigt, daß sie auch später hinter unseren Erwartungen nicht zurückbleiben wird. Die krainische Sparkasse hat ihr Wohlwollen für Belde auch bei den verschiedensten andern Gelegenheiten schon in der ausgiebigsten Weise bethätigt, und es wäre undenkbar, wenn wir diese wohlwollenden Bemühungen zur Förderung der Zwecke, um die es sich hier handelt, nicht anerkennen würden. Die Auffassung der Sparkasse in dieser Frage aber gegenwärtig einer Kritik unterziehen zu wollen, ist nach meiner Auffassung heute geradezu ausgeschlossen, weil dieselbe überhaupt noch nicht in der Lage war, uns gegenüber diesbezüglich eine Meinung auszusprechen. Allerdings müssen wir darauf bedacht sein, daß, bevor etwas Bestimmtes verfügt wird, mit diesem Factor Rücksprache gepflogen werde, und wir weisen daher den Landesausschuß an, daß er mit der krainischen Sparkasse in die Verhandlungen trete, nicht um zu bitten, sondern um eine geschäftliche Abmachung im Interesse des Landes zu treffen.

Der Herr Vorredner hat ferner darauf hingewiesen, daß die Interessen der krainischen Sparkasse nie mit denen des Landes nicht homogen sein können und daß die Organisation des Verwaltungsrathes einen entgegenge setzten als den von mir behaupteten Zweck erreichen werde. Ich kann mich dieser Anschauung nicht anschließen. Das Land und die Sparkasse sind Geldgeber gegenüber dem Schuldner, somit haben beide so ziemlich identische Interessen gegenüber dem Schuldner. Das ist eine thatsächliche Homogenität der Interessen, eine andere kann nach meiner Ansicht füglich nicht existiren, und wenn diese beiden Factoren, der effective Geldgeber und der Garant, die nothwendige Aufmerksamkeit an den Tag legen, wie das belehnte Object verwaltet wird, so ist die Vorsorge für die Interessen dieser beiden mit einander verbundenen Partner in diesem Geschäfte dem Dritten gegenüber, welcher als Geldnehmer uns entgegentritt, geschaffen. Es wäre somit eine vollständige Verkenennung der Verhältnisse, wenn man glauben würde, daß durch diese Organisation nicht dasjenige erreicht wird, was unbedingt nothwendig ist. Der Herr Vorredner hat sich weiter dahin geäußert, daß er zu der gegenwärtigen Verwaltung des Vereines das größte Vertrauen hege, daß aber eine Aenderung in der Leitung desselben eintreten könnte. Ich bin ganz der gleichen Ansicht, wie er, daß der Vorstand wechseln und man das Vertrauen, welches man dem einen entgegenbringt, dem anderen entziehen könnte, aber ich bin auch der Ansicht, daß ein solches Geschäft nicht lediglich auf Vertrauen, sondern auf ernstlichen geschäftlichen

Abmachungen basirt sein müßte, die hier allein maßgebend sein können. Ich habe von der Eventualität nicht gesprochen, daß das Land in die Lage kommen könnte, was ich für meine Person für ausgeschlossen halte, das Curhaus zu übernehmen; glaube aber, daß selbst den aller schlimmsten Fall angenommen, daß das Land gezwungen wäre — alle Dinge sind ja möglich — das Curhaus zu übernehmen, es doch kein schlechtes Geschäft machen würde. Der Herr Vorredner hat sein Bedauern darüber ausgesprochen, daß das Land sich nicht bestimmt gefühlt hat, zu der Zeit, als das Schloß Beldes zu verkaufen war, daselbe zu erwerben. Ja, meine Herren, das wäre sehr leicht gewesen, denn das Schloß ist ja urbi et orbi ausgetrieben worden, aber ein schlechteres Geschäft, als diesen Kauf, kann ich mir für das Land nicht denken. Die Sache steht nämlich so, daß der gegenwärtige Eigenthümer aus dem Schlosse, obwohl er es versucht, und mit großen Mitteln versucht hat, nicht den allergeringsten Nutzen zieht (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Koliko pa je zemljišča prodal!“). Die Grundstücke sind nicht bedeutend, und verkauft hat er davon auch nicht viel; sie repräsentiren kaum einen größern Grundbesitz. Als das Schloß zu verkaufen war, war der Besitz schon restringirt, wie heute, es handelte sich also um den Ankauf eines Besitzes von ungefähr 400 Joch, in dem die über 200 Joch meßende, wiederholt auch schon streitig gewesene Seefläche inbegriffen ist. Ich bitte nun selbst zu beurtheilen, welchen Wert ein Besitz von 200 Joch für das Land haben könnte. Ich hätte nicht gedacht, daß der Herr Vorredner die Auffassung theile, das Land als Grundbesitzer hätte große Ausichten auf ein gutes Geschäft gehabt, weil ich glaube, daß in der Erwerbung des Schlosses und der anliegenden Waldparzellen ein großer Vortheil auch vom Standpunkte eines Curhauses unmöglich erblickt werden könne; darauf bezieht sich meine Bemerkung, daß ein schlechteres Geschäft als dieses das Land nie gemacht hätte. Ich wiederhole, daß der gegenwärtige Besitzer mit dem Aufwande großer Mittel versucht hat, das Schloß für Fremde als bewohnbar herzustellen. Die Erfahrungen aber haben den Beweis erbracht, daß man das Schloß nur mit großen Opfern erhalten, nicht aber darauf rechnen könne, daraus einen Nutzen zu ziehen, so daß der Eigenthümer wahrscheinlich durch diese Verhältnisse und gewiß auch durch edle Motive bewogen sich bestimmt gefühlt hat, daselbe zuerst einem Institute für Waisenkinder zu überlassen und es gegenwärtig franken Officieren unentgeltlich zur Verfügung zu stellen. Das ist der Wert des Besitzes, den wir im Auge hätten, wenn wir diesen Kauf bewerkstelligt hätten.

Heute handelt es sich aber um einen andern Ankauf für das Curhaus. Der Grund und Boden dafür ist bereits erworben, erworben durch opferwillige Beiträge der Mitglieder des Vereines; er ist wertvoll und kann jeden Tag um den Preis von 10.000 fl. verwertet werden. Wenn sie sich nun darauf einen Hausbau sammt Einrichtung mit einem Kostenaufwande von 35.000 fl. denken, so erhalten Sie ja dann ein Object im Werte von 45.000 fl., und der Herr Vorredner hat bereits darauf hingewiesen, daß durch etwa 10 Jahre eine wesentliche Abnützung der Einrichtung nicht zu erwarten ist, so daß wir also mit der Aussicht auf einen

Realbesitz im Werte von 45.000 fl. unter dem Demofleschwerte einer nicht bestehenden Gefahr stehen, für dieses Object, eventuell 35.000 fl. zahlen zu müssen. Diese Eventualität halte ich zwar für ausgeschlossen, aber auch in keinem Falle als Besorgniß erregend, und ich wiederhole, daß ich die Ueberzeugung hege, daß der Verein in der Lage sein wird, für die Verzinsung und Amortisation des Capitals aufzukommen, und daß in absehbarer Zeit dieses Anlehen von selbst gedeckt werden wird. Unter diesen Voraussetzungen glaube ich die Ueberzeugung aussprechen zu dürfen, worauf ich schon früher hingewiesen habe, daß es sich im vorliegenden Falle nur um eine formale Garantie handelt, daß diese aber darüber entscheidet, ob Beldes ein Curhaus und damit die Möglichkeit, sich als Curort zu entwickeln, erhält oder nicht. In diesem Sinne bitte ich das hohe Haus dem Antrage des Finanzausschusses zustimmen zu wollen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi v faktučni popravek.

Poslanec Hribar:

Prosim besede za faktučen popravek! Jaz sem visoki zbornici jasno izrazil, da obžalujem, da se nekdam ni za deželo nakupil Bled. Nisem govoril samo o Blejskem gradu, ampak o Bledu sploh. Ker me je pa častiti gospod poročevalec strogo zavračal, kakor da bi bil jaz govoril samo o gradu in o gojzdu poleg njega, konstatujem, da sem imel v mislih Blejsko posestvo, in da sem o celem tem posestvu rekel, da bi bila dežela napravila dobro kupčijo, ako bi se bilo posestvo o svojem času za deželo nakupilo, kajti dandanes je gospod Muhr že skorej toliko dobil iz posestva, kolikor ga je stalo.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje ter prosim gospode, ki pritrdé predlogu finančnega odseka, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in prestopimo k daljni točki, to je:

19. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Jerneja Pečnika v Krškem za podporo za izkopavanje starin l. 1894.

19. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Bartholomäus Pečnik in Gurkfeld um Subvention zum Zwecke von antiquarischen Ausgrabungen im Jahre 1894.

Berichterstatter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Wie in anderen Jahren hat sich Bartholomäus Pečnik auch heuer an den hohen Landtag mit der Bitte ge-

wendet, seine archäologischen Ausgrabungen und Forschungen durch eine Subvention zu unterstützen. Dieser Gegenstand ist bereits wiederholt hier im hohen Hause erörtert worden und ich brauche mich daher nur auf die Verhandlungen, die in früheren Jahren hierüber geführt wurden, zu beziehen, wenn ich mir erlaube, den gleichen Antrag, wie er im vorigen Jahre in dieser Angelegenheit gestellt wurde, der Annahme des hohen Hauses zu empfehlen. Ich beehre mich daher im Namen des Finanzausschusses den Antrag zu stellen:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Die Petition des Bart. Pečnik um eine Remuneration für seine eventuellen archäologischen Funde und als Unterstützung für weitere Ausgrabungen wird dem Landesauschusse zur Würdigung abgetreten und derselbe ermächtigt, dem Bartl. Pečnik aus den zu diesem Zwecke präliminirten Beträgen nach seinem Ermessen eine entsprechende Unterstützung für die angedeuteten Zwecke zuzuwenden.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, homo glasovali. Gospodje, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo k daljni točki, to je:

20. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji paznikov II. razreda v deželni prisilni delalnici za zvišanje plače.

20. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Aufseher II. Classe im Landeszwangsarbeitshause um Gehaltserhöhung.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Ker se gospod poročevalec o tej stvari ne more udeležiti današnje seje, ker je poslovno zadržan, usojam si jaz v njegovem imenu, oziroma v imenu finančnega odseka poročati o tej točki.

Pazniki deželne prisilne delalnice II. razreda obrnili so se do visokega deželnega zbora s prošnjo, da bi se njih stalna plača povišala. Navajajo, da imajo plačo mesečno 26 gld. in na leto 7 gld. za obutev. Trdé, da se s tem v sedanjih časih, ko je draginja precej huda, ne morejo živeti, akoravno imajo tudi uniforme, vendar pa ne vse obleke. Finančnemu odseku ni bilo mogoče, meritorno se pečati s tem vprašanjem in predložiti visokemu zboru kak končni sklep v pretres in sklepanje in to zaradi tega ne, ker je iz te prošnje venderle premalo razvidno, kako bi se na tej podlagi mogla zvršiti reorganizacija plač za paznike II. razreda. Deželnemu odboru je došlo dne 17. januarija tega leta poročilo oskrbníštva prisilne delalnice, v katerem oskrb-

ništvo navaja, da plače paznikov II. razreda sicer v istini niso zelo visoke, da pa tudi niso tako nizke, ako se primerjajo s plačami služabnikov v Korneuburgu ali s plačami paznikov v c. kr. kaznilnici v Ljubljani. Navaja se pa tudi, da imajo pazniki v kaznilnici ljubljanski večji avancement, ker se jemljejo v službo kot slugé pri raznih c. kr. uradih, med tem ko pazniki deželne prisilne delalnice ne pridejo v take službe, temveč morajo v eni stopinji ostajati po 10 in več let. Zaradi tega je oskrbníštvo nasvetovalo popolno reorganizacijo pazniških plač in sicer ne samo gledé paznikov I., temveč tudi II. razreda.

Po mnenji oskrbníštva bi se to dalo zvršiti, ne da bi se dežela preveč obtežila, ker bi po dotičnem nasvetu zvišanje vsega skupaj znašalo le 1191 gld. na leto.

Finančni odsek je priznal potrebo, da se stvar natančneje pretresava in kolikor mogoče razmerno uredé tudi plače paznikov II. vrste, ali to se ne more drugače storiti, kakor da se gleda tudi na paznike I. vrste, kar bi pa po mnenji finančnega odseka bilo mogoče le na podlagi temeljitega poročila deželnega odbora, kateremu naj bi se stvar vrnila, da jo v prihodnjem zasedanji zopet spravi v deželni zbor.

Nasvetujem torej v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor naj skléne:

„Prošnja paznikov II. razreda deželne prisilne delalnice se izroča deželnemu odboru z naročilom, o tej stvari v prihodnjem zasedanji poročati in nasvete predložiti.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Preidemo na daljno točko, to je:

21. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji prve Vipavske sadjarske zadruga na Slapu za podporo.

21. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der ersten Wippacher Obstgenossenschaft in Slap um Subvention.

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Prva Vipavska sadjarska zadruga na Slapu je vložila sledečo prošnjo (bere — šteš):

„Veslavni deželni zbor vojvodine Kranjske! Udano podpisana zadruga vložila je na veslavni deželni zbor prošnjo za podporo, katero je pa veslavno isti izročil veslavnemu deželnemu odboru v preiskovanje in poročanje v letošnjem zasedanji.

Tej ponižni prošnji dovoljuje si udano podpisana zadruga še naslednje pojasnilo dodati, katero

naj služi kot priloga udano podbilježene zadruga k svojej prošnji do veleslavnega deželnega zbora in poročilo na veleslavni deželni odbor.

1.) Ko se je prošnja na veleslavni deželni zbor odposlala, sklenilo se je z ozirom na § 2. zadrughih pravil, spremeniti tako pravila, da se bode zadruga v bodoče tudi z vinarstvom bavila. Vsled tega nastati znajo naslednje potrebščine:

a) 10 posod za spravljenje grozdja à 20 gld.	200 gld.
10 sodov za vino à 30 gld.	300 "
Za manjše posode	20 "
Jedna stiskalnica za grozdje	50 "
Potrebni aparati za kletarstvo	50 "
Najemščina kleti	30 "
Skupaj	650 gld.

2.) Od odbora sklenjeni proračun za prihodnje leto kaže stroškov za sadjarski promet 1030 gld. Ta proračun se v pregibu dopošilja. Skupno bi bilo sedaj stroškov pričakovati 1680 gld. Iz veleslavnemu deželnemu odboru predloženih računov pa je razvidno, da nima udano podpisana zadruga onih denarnih sredstev, da bi te stroške pokrila.

Dostavlja se še, da je visoko ministerstvo za poljedelstvo zadrugi dovolilo dve podpori po 50 gld. in sicer v l. 1890. in l. 1892. Tem bolj pričakovati je od domače dežele, da podpira to koristno podjetje, katero dela v korist kmetovalcu, ne pa v lastno korist, t. j. v korist delničarjev; kajti kakor je razvidno iz računov, niso delničarji še nikdar dobili kakovi znesek dobička na svoje deleže. V nadi, da bode veleslavni deželni zbor vojvodine Kranjske uvaževal to poročilo in udano podpisani zadrugi dovolil kako podporo.

Finančni odsek se je posvetoval o tej prošnji in je sprevidel, da gledé nje ne gre zavzemati stališča, katero smo zavzemali lansko leto gledé jednake prošnje te zadruga, katera pa ni bila zadostno podprta. Po pojasnilih, katera je letos finančni odsek dobil iz prošnje in iz računov, katere je zadruga poslala deželnemu odboru, razvidel je, da je glavni njen namen, braniti kmeta pred predkupovalci, in posameznim malim posestnikom omogočiti s tem, da zadruga od njih prevzame sadje, da jim vsled tega ni potreba oddajati ga za nižje cene predkupovalcem. Ker je sadjarska zadruga Vipavska tudi sklenila, pozornost svojo obračati na vinarstvo in dobro kletarstvo, razvidno je, da je jako koristna, kar je spoznala tudi vlada, katera jej je vsled tega že dvakrat naklonila podporo.

Gledé na vse to stavlja finančni odsek sledeči predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Vipavskeje sadjarskeje zadrugi v Št. Vidu dovoli se podpora 200 gld., kateri naj se zaračunijo v deželnem zakladu pri poglavji IV.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

22. Ustno poročilo finančnega odseka gledé pospešitve pridelovanja slame in gledé povzdige slamarije na Kranjskem (k prilogi 45.).

22. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff der Förderung der Strohkultur und Strohflechterei in Krain (zur Beilage 45).

Poročevalec Klun:

Visoki zbor! V imenu finančnega odseka poročati mi je o pospešitvi pridelovanja slame in povzdige slamarije na Kranjskem. Poročilo deželnega odbora je v tem obziru tako obširno in natančno, da mi prav za prav ničesar ni treba dostavljati; kdor se hoče o stvari poučiti, najde vse v dotičnem poročilu. Deželni odbor se je trudil urediti stvar tako, kakor jo želé podjetniki sami. Omenjati mi je gledé oseb, katere hočejo dobiti iz Toskanskega ali iz Švice, in ki bi prevzele pouk, da imajo dotični podjetniki deloma sorodovnice, deloma znance v dotičnih deželah, ki so pripravljene, priti k nam in prevzeti pouk. Učitelji torej ne bodo prizadevali nikakih težav. Učna uprava se je tudi že izrekla z odlokom z dne 9. julija leta 1893., da je pripravljena, s primernimi sredstvi pripomoči v povzdigo slamarije na Kranjskem potom obrtnega pouka, in deželni odbor pričakuje, da se bodo dotične odredbe izdale že tekom tega leta. Ker pa ni misliti, da bi se visoki deželni zbor preje sešel, kakor izidejo dotične odredbe, treba je visokemu zboru dati deželnemu odboru pooblastilo, da sme s politično upravo pogoditi se gledé doneskov.

Zato je sodil finančni odsek, da je predlog, katerega je stavil deželni odbor, jako primeren in zaradi tega priporoča ga visokemu deželnemu zboru v sprejem.

Predlog se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželni odbor se pooblašča, da za slučaj, če bi visoka naučna uprava pred sestankom prihodnjega deželnega zbora pričela s povzdigo pridelovanja boljše slame in slamarije ter zahtevala deželni prispevek, gledé visokosti prispevka sklene z naučno upravo dogovor, oziraje se pri tem na sredstva, ki so mu dovoljena za obrtni pouk.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

23. Ustno poročilo finančnega odseka gledé ustanovitve čevljarske obrti v Kropi (k prilogi 44.).

23. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff der Einführung der Schuherzeugung in Kropf (zur Beilage 44.).

Poročevalec Klun:

Enako opazko, kakor o poročilu deželnega odbora v prilogi 45., imam napraviti tudi gledé poročila deželnega odbora o ustanovitvi čevljarske obrti v Kropi. Tudi to poročilo je obširno in natančno, ker nam ne poroča samo, kar je ukrenil deželni odbor, ampak omenja tudi razprav in preiskav, ki so se vršile od strani trgovinske in obrtne zbornice. Omenjati mi je samo to, da v Kropi sami niso še popolnoma jasni med sabo, kako naj bi se pomoglo veliki, od leta do leta razširjajoči se bedi. Nekateri so mislili, da s čevljarstvom, drugi pa so sodili, da bi bilo boljše, ako bi se vpeljala kaka kovinska obrt. Deželni odbor pravi, da hoče to vprašanje še dalje zasledovati in o tej stvari poročati še enkrat v prihodnjem letu. Ker so ljudje navajeni na kovinsko obrt, bi se morebiti mogli pečati z izdelovanjem gospodarskega orodja, verig itd.; gledé čevljarstva pa je deželni odbor prepričan, da bi bilo za deželo najcenejše, pa tudi najboljše za dotični okraj, ako bi se dotična obrt vpeljala po osnovi, ki jo nahajate v prilogi 44. Učna uprava je pripravljena, tudi ta pouk podpirati, in finančni odsek gledé te stvari predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželni odbor se pooblašča, da za slučaj, če se visoka naučna uprava odloči v navedenem smislu vpeljati čevljarstvo v Kropi, istotako dovoli primeren znesek iz deželnega zaklada, in sicer iz sredstev, ki so mu za obrtni pouk na razpolago.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo na daljno točko, to je:

24. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva v Kostanjevici za podporo za zgradbo šole v Kostanjevici in Črnečivasi.

24. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Landstraf um Subvention für den Schulhausbau in Landstraf und Scherendorf.

Poročevalec Žitnik:

Visoki zbor! Deželni odbor je že pred leti pritr dil nasvetu deželnega šolskega sveta, da se tri-razredna ljudska šola v Kostanjevici razširi v štirirazrednico in za Črnečovovas ustanovi ekskurendna šola. V ta namen je dovolil občini Kostanjeviški leta 1890. posojilo 12.000 gld. Torej visokemu zboru danes ne preostaje nič drugega, nego reči svoj „amen“, poseči v deželni žep in dati ravnino občini podporo.

Ker pa tej prošnji ni priložen noben proračun in noben načrt, finančni odsek glede svote te podpore ni mogel staviti nobenega primerne nasveta in zato nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja županstva v Kostanjevici za podporo k zgradbi šole v Kostanjevici in Črnečivasi se izroči deželnemu odboru z nalogom, da na podlagi načrtov in proračunov v prihodnjem zasedanji stavi primerni nasvet.“

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

25. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva na Vrhniki za letno podporo 400 gld. za vzdrževanje ondotne bolnice.

25. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Oberlaibach um Bewilligung einer Jahressubvention per 400 fl. für die Erhaltung des dortigen Spitals.

Berichterstatter Dr. Schaffer:

Die Gemeindevorsteherung von Oberlaibach hat an den hohen Landtag ein Gesuch gerichtet um die Bewilligung eines jährlichen Beitrages von 400 fl. zur Erhaltung des dortigen Krankenhauses, welches aber auch kein reines Krankenhaus, sondern in hervorragendem Maße ein Siechenhaus ist. In diesem Gesuche wird angeführt, daß in dem betreffenden Hause ungefähr 20 Kranke und Sieche versorgt werden. Die jährlichen Kosten für die Verpflegung belaufen sich auf rund 1630 fl., wozu noch weitere Kosten für Beleuchtung, Beheizung, Bedienung und Beerdigung kommen, was alles zusammen nach Inhalt dieses Gesuches einen Jahresaufwand von 1850 fl. repräsentirt. Schließlich wird in der weiter mit keinem Belege versehenen Petition darauf hingewiesen, daß daraus, daß in dieser Anstalt Kranke Heilung und Verpflegung finden, ein Kostenersparnis für den Landesfond resultirt.

Bei der Berathung über dieses Gesuch glaubte der Finanzausschuss auf einen principiellen Standpunkt

sich stellen zu müssen und zwar aus dem Grunde, weil dies der erste Fall ist, wo von Seite einer Gemeinde eine Landesbeihilfe zur Erhaltung einer solchen Anstalt und zwar fortlaufend für eine Reihe von Jahren verlangt wird. Bisher hat der hohe Landtag wohl wiederholt Unterstützungen für die Errichtung oder die erste Einrichtung gegeben, er hat aber bisher noch nie einen Betrag zu den laufenden Erhaltungskosten und gleich für eine Reihe von Jahren bewilligt. Der Finanzausschuss ist auch bei der Berathung dieses Gegenstandes zu der Überzeugung gelangt, daß es sich nicht empfehle, auf eine Berücksichtigung dieses Gesuches einzugehen und zwar aus dem Grunde nicht, weil damit eine ganze Reihe von neuen ähnlichen Ausgaben für das Land gewissermaßen inaugurirt würde, weil es selbstverständlich ist, daß das, was der einen Gemeinde bewilligt würde, der anderen nicht mehr versagt werden könnte. Ich will es unterlassen, die Herren mit weiteren Auslassungen über unsere Landesfinanzen zu behelligen, worüber zu sprechen sich ja bei Berathung über den Voranschlag des Landesfondes Gelegenheit finden wird, sehe mich aber doch veranlaßt, darauf hinzuweisen, daß diese Rücksichten bei dem vorliegenden Gesuche für uns maßgebend sein müssen. Im Ergebnisse dieser Erwägungen ist der Finanzausschuss zu dem Antrage gelangt, welchen ich hiemit dem hohen Hause zur Annahme empfehle; dieser Antrag lautet:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Dem Gesuche der Gemeinde Oberlaibach um Bewilligung eines Jahresbeitrages von 400 fl. zu den Kosten der Erhaltung des Siechen- und Krankenhauses in Oberlaibach wird keine Folge gegeben.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Kar se tiče prošnje Vrhniške občine, moram reči, da dosedaj še nimamo nobene pravega uspeha. Lani, ko je slo za napravo vodovoda, merilo se je za Vrhniko drugače, nego za Ribnico. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ker je toliko častnih Ribničanov tukaj!“); veselost — Heiterkeit.) Danes se nam zopet tako godi in vender Vrhničanje razun tistih 100 gld., katere so predlanskem dobili za bolnico, še nikdar niso prejeli nobene podpore. (Poslanec Višnikar: — Abgeordneter Višnikar: „Prosili niso!“) Vrhnika je napravila precej veliko bolnico s hiralnico vred, oskrbujejo se v nji bolniki in onemogli ljudje in troški, katere prouzročuje bolnica, so veliki, kakor se vidi iz zneskov navedenih v prošnji. Mislim torej, da bi se dosedanji princip gledé prošenj Vrhniške občine vender ne smel uveljevati in zato bi prosil, če visoka zbornica že noče privoliti letne podpore 400 gld. za vzdrževanje bolnice, naj bi v ta namen dovolila vsaj enkratno podporo 400 gld.

V tem zmyslu stavljam predlog in prosim, da mu pritrđite.

Visokl deželni zbor naj sklene:

„Občini Vrhniški se dovoli za vzdrževanje bolnice enkratna podpora 400 gld.“

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Lenarčiča, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati. Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Berichterstatter Dr. Schaffer:

Ich möchte dem hohen Hause dringend empfehlen, auf den Antrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič nicht einzugehen, denn ich habe schon in meinen einleitenden Worten bemerkt, daß es sich hier um den ersten grundsätzlichen Fall handelt, wo ein Beitrag des Landes für die Erhaltung einer solchen Anstalt, nicht aber für deren Errichtung oder Einrichtung, wie bei Reifnitz, in Anspruch genommen wird. An dem Charakter dieser Bewilligung und an dem Präjudiz, welches wir damit schaffen würden, wird dadurch nichts geändert, wenn das hohe Haus den Antrag in der vom Herrn Abgeordneten Lenarčič vorgeschlagenen Form annehmen würde. Ich finde es begreiflich, daß der Herr Abgeordnete, nachdem er vermuthet, daß dem Gesuche in dieser Form nicht stattgegeben werden wird, die Form des Antrages verändert hat, ich glaube aber, daß das Haus durch dieses Changement sich nicht beirren lassen soll, denn ein Präjudiz würde dadurch doch geschaffen und nächstes Jahr würde uns wieder ein Gesuch um Bewilligung einer Unterstützung von 400 fl. vorliegen. Ich concludire also: es handelt sich um eine prinzipielle Beschlussfassung über dieses Gesuch und der veränderte Antrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič ändert daran nichts. Ich kann daher im Namen des Finanzausschusses nur neuerdings die Ablehnung des Antrages des Herrn Abgeordneten Lenarčič und die Annahme des Antrages des Finanzausschusses empfehlen.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in sicer se bode najprej glasovalo o predlogu gospoda poslanca Lenarčiča, ker sega dalje nego predlog finančnega odseka, in če ta predlog ne obvelja, glasovali bodemo potem o odsekovem predlogu.

Prosim torej gospode, kateri pritrđijo predlogu gospoda poslanca Lenarčiča, naj izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel in pride torej na glasovanje odsekov predlog.

Gospodje, ki pritrđé predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki, to je:

26. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji pazniške vdove Ane Hiti za zvišanje pokojnine in vzgojnine.

26. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Aufseherwitwe Anna Hiti um Erhöhung der Pension und der Erziehungsbeiträge.

Poročevalec Klun:

Visoki zbor! Paznikova udova Ana Hiti dobila je pred par leti od deželnega odbora po smrti svojega moža odmerjeno pokojnino letnih 120 gld. Udova ima troje otrok, katerih pa ne more biti nič kaj vesela, ker jej prizadevajo veliko skrbi. Starejši sin Janez, star 22 let, ni samo telesno popolnoma pohabljen, ampak tudi duševno bolan in blazen. Po pričalu gospoda dr. Bleiweisa-Trsteniškega ni sposoben za nobeno telesno in duševno delo, in mati pa mora skrbeti, da ga preredi. Visoki zbor je izjemoma za leti 1893. in 1894. dovolil zanj miloščino letnih 30 gid.

Drugi sin Franc Hiti je ravnotako nezmožen prisluziti si kaj. On je namreč tudi bolehen in epileptičen, in v takih slučajih, kakor pravi zdravniško pričalo, ga vsaka beseda, vsak migljej silno razburi, da postane silovit posebno proti materi. Ta sin ima priznano odgojnino letnih 30 gld. Ker teh dveh sinov nobeden ni zmožen, da bi si služil vsakdanji kruh, in je hčerka, ki se uči šivati ter ima tudi le odgojnino letnih 30 gld., stara šele 14 let, je pač razvidno, da materi z malimi dohodki nikakor ni mogoče izhajati in skrbeti za svoja milovanja vredna sinova. Zato se je obrnila do visokega zbora, da bi jej naklonil višjo podporo in ob enem podaljšal miloščino za starejšega sina Janeza, katere koncem letošnjega leta poteče.

Finančni odsek je uvaževal te razmere, ki so za ženo v istini žalostne, in priporoča visokemu zboru naslednji nasvet:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Paznikovi udovi Ani Hiti se dovoljuje iz zaklada prisilne delavnice poleg normalne provizije letnih 120 gld. še izjemna miloščina letnih 100 gld. za tri leta pričenši s 1. januarjem 1894. Ob enem se njenemu umobolnemu sinu Janezu Hitiju dovoljena izjemna miloščina letnih 30 gld. iz istega zaklada podaljša za tri leta, namreč za leto 1895., 1896. in 1897.“

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

27. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Jakoba Zrimca za podporo njegovemu sinu za obiskovanje krojaškega učilišča v Ljubljani.

27. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Jakob Zrimic um Bewilligung einer Subvention für seinen Sohn behufs Besuches der Schneider-Lehranstalt in Laibach.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Jakob Zrimc se je obrnil s prošnjo do visokega zbora, da bi mu nekoliko podpore blagovoli dovoliti, da bi svojega sina poslal na krojaško učilišče v Ljubljani, da bi se tukaj izučil v prikrojevanji.

Finančni odsek nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja Jakoba Zrimca za podporo njegovemu sinu, da bi mogel iti se učiti krojenja v krojaško učilišče v Ljubljani, izroča se deželnemu odboru v rešitev.“

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki pritrde temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

28. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji fotografa B. Lergetporerja na Bledu za podporo za napravo reliefzemljevida za Kranjsko.

28. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Photographen B. Lergetporer in Bleds um Subvention behufs Herstellung einer Reliefkarte von Krain.

Poročevalec Šuklje:

Častita gospoda! Finančni odsek se je bavil s peticijo, katero je izročil fotograf in — reči smem — dobro znani geoplast Lergetporer. Ponuja namreč, da bi izdelal reliefno karto kronovine Kranjske v izredno velikem obsegu, namreč po oni meri, katero imajo karte izdane po vojaškem geografičnem inštitutu, v meri 1—25.000. On seveda želi v to svrhu podpore ter misli, naj bi dežela nakupila iz svojih sredstev te reliefne karte. Pripravljen je tudi originalno delo prepustiti deželi. Namerava jih izdati v 48 sekcijah, katerih vsaka bi bila 76 cm dolga in 56 cm široka; troški teh reliefnih kart, računjeni

z 48 gld. za vsako sekcijo, znašali bi skupaj 2304 gld. Dalje omenja prosilec v prošnji, da bi se ti troški celo še dali znižati zlasti zaradi tega, ker, kar je mejnih sekcij, ne bi bilo treba vsega narediti, kajti mejne sekcije sezajo čez našo kronovino in obsegajo dele sosednih kronovin, reliefna karta pa se mora omejiti le na našo deželo. Dalje omenja prosilec, da bi delal zlasti po zimi in da bi, ker je delo truda-polno, ne mogel tekom enega leta dovršiti več nego 4 do 5 sekcij, tako da bi se troški dali razdeliti na celo vrsto let.

Finančni odsek je celo reč dobro razmotrival. Merodajna je bila zanj ena stvar. Gospoda moja, mi smo se postavili na to stališče, da ima ožja naša domovina premnogo krasot, vrednih, da jih spoznamo in čimbolj se seznanimo s svojo domovino, tembolj jo bomo ljubili. Radi tega smo poudarjali važnost domovinoslovja in pritrjevalo se je od vseh strani, da je ravno dobra reliefna karta jeden najboljših učnih pripomočkov na domovinosloveskem polju. Naglašalo se je tudi, da bi bila taka reliefna karta zanimanja vreden objekt ne le za nas, ampak tudi za tujce, in naposled upoštevala so se svojstva geoplasta Lergetporerja, ki je v tej stroki znan kot veščak in izvežban ter nesebičen delavec, kateri si je bil stekel že dokaj pozitivnih zaslug za spoznanje naše dežele. Zaradi tega finančni odsek, ako-ravno ne more staviti že danes pozitivnega predloga, ki bi meril na to, da se. takoj izreče kaka gotova številka, nasvetuje sledečo rešitev:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Načeloma izreka deželni zbor, da smatra n-pravo reliefne karte vojvodinje Kranjske po geoplastu Lergetporerju koristnim in deželne podpore vrednim podjetjem. Ob jednom pooblašča deželni odbor, gledé načina in obsega podpore stopiti v dogovor z omenjenim geoplastom ter o tem predmetu poročati deželnemu zboru v prihodnjem zasedanji“.

Priporočam visoki zbornici, da sprejme ta nasvet.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo k daljni točki, to je:

29. Ustno poročilo finančnega odseka o § 5., marg. št. 10. letnega poročila: Ljubljansko mestno loterijsko posojilo.

29. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über § 5, Marg. Nr. 10 des Rechenschaftsberichtes: Laibacher städtisches Lotterie-Anlehen.

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica naj mi dovoli, da o marginalni številki 10., § 5. letnega poročila, tičoči se Ljub-

ljanskega mestnega loterijskega posojila poročam čisto na kratko zato, ker se je v prejšnjih letih o tej točki obširneje razpravljalo in ker se razne številke v glavni bilanci, kakor tudi v proračunu niso bistveno spremenile. Ker je glavna bilanca natisnjena v letnem poročilu in pričakujem, da jo je vsak gos-podov tovarišev pregledal, zato si dovoljujem brez vsakega podrobnega poročila predlagati:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Glavna bilanca mestnega loterijskega posojila ljubljanskega za leto 1892. vzame se na znanje“.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Istotako predlagam: da se drugi del te marginalne številke, tičoči se proračuna mestnega loterijskega posojila ljubljanskega za leto 1894. blagovoli vzeti na znanje, kakor je tiskan na 120. in 121 strani letnega poročila.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo na daljno točko, to je:

30. Ustno poročilo finančnega odseka gledé zdravniške službe v deželni blazniški podružnici na Studenci (k prilogi 43.).

30. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den ärztlichen Dienst an der Landesirrenanstalts-Filiale in Studenz (zur Beilage 43.).

Berichterstatter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Hohes Haus! Der Bericht des Landesauschusses, Beilage Nr. 43, bietet mir in erster Reihe den Anlaß, an die Bemerkungen zu erinnern, welche ich bei Erstattung des Berichtes über den Rechnungsabschluss pro 1892 und den Voranschlag pro 1894, betreffend die Irrenanstalt, vorzubringen die Ehre hatte. Ich habe mir schon damals darauf hinzuweisen erlaubt, daß wir bei einem späteren Anlasse diese Angelegenheit des Irrenhauses wahrscheinlich in eingehenderer Weise werden besprechen müssen. Der vorliegende Bericht sowohl als auch der Rechenschaftsbericht bieten diesen Anlaß. Die

Angelegenheit, um die es sich hier handelt und die im Finanzausschusse eingehend besprochen worden ist, verdient nach den Mittheilungen, die diesem Ausschusse von Seite der competenten Sachverständigen gemacht worden sind, die über diesen Gegenstand vernommen worden sind, diese Angelegenheit also verdient die vollste Aufmerksamkeit des hohen Hauses.

Meine Herren! Die Opfer, welche wir für die Wohlthätigkeitsanstalten jährlich zu bringen haben, sind bedeutend und wachsen von Jahr zu Jahr. Schon diese finanziellen Rücksichten müßten uns bestimmen, dieser Angelegenheit die größte Aufmerksamkeit zu schenken. Wenn wir im Jahre 1890 über 103.000 fl., im Jahre 1892 über 116.000 fl. für die Wohlthätigkeitsanstalten aus dem Landesfonde zu bestreiten hatten, so erlaube ich mir speciell aufmerksam zu machen, daß die Beiträge, welche von diesen großen Summen für das Irrenhaus in Anspruch genommen wurden, sehr bedeutende sind und auch in stärkeren Proportionen als die Beiträge für die anderen Wohlthätigkeitsanstalten wachsen. Wir haben im Jahre 1890 für das Irrenhaus den Betrag von 46.143 fl. aus dem Landesfonde zu zahlen gehabt, im Jahre 1892 — 52.407 fl. und haben für das Jahr 1893 und 1894 in dem ersten Falle, den Beitrag mit 56.901 fl. und für das Jahr 1894 sogar mit 60.345 fl. präliminirt. Ich bemerke dabei, daß diese Präliminarien leider hinter dem wirklichen Erfolge erfahrungsgemäß zurückbleiben und so kann hier nur die Thatsache constatirt werden, daß die Beiträge, welche wir für das Irrenhaus aus dem Landesfonde zu zahlen haben, bereits die Hälfte der Beiträge erreichen, welche die Wohlthätigkeitsanstalten überhaupt in Anspruch nehmen. Das Irrenhaus beansprucht von Seite des Landes mindestens dieselbe Aufmerksamkeit, als alle übrigen Krankenanstalten zusammen genommen und zwar sowohl vom finanziellen Standpunkte als auch mit Rücksicht auf die in außerordentlichen Proportionen wachsende Zahl der Kranken, welche diese Heilanstalt in Anspruch nehmen. Nun hat der Bericht des Landesauschusses die Verhältnisse nach der Richtung dargelegt, daß es unumgänglich nothwendig erscheint, schon in der allernächsten Zeit zu einer Erweiterung, beziehungsweise zum Ausbaue der Irrenanstalt in Studenz zu schreiten. Dazu wird uns in erster Reihe der Umstand zwingen, daß nach Auflassung des alten Krankenhauses, in welchem die alte Irrenanstalt untergebracht ist, eine große Anzahl von Kranken an einem andern Ort Unterkunft finden muß und für deren Unterbringung Vorsorge zu treffen ist. Andererseits aber ist hier schon wiederholt hervorgehoben worden, daß der Bau in Studenz, wie er heute besteht, schon den gegenwärtigen Ansprüchen, ohne Rücksicht auf die Unterstützung, die das alte Irrenhaus dem Institute in Studenz gewährt, nicht genügt hat und schon von diesem Standpunkte allein eine Abhilfe geschaffen werden muß. Es ist aber auch nicht zu übersehen, daß wir die Anstalt nicht so ausgebaut haben, wie wir geplant haben, und daß dieser Ausbau, wenn die Anstalt ihrem Zwecke entsprechen soll, unabweislich geworden ist und demnach die Nothwendigkeit an uns herantreteten wird, Mittel zur Befriedigung der wachsenden unabweislichen Bedürfnisse in keinem geringen, sondern vielmehr in einem bedeutenden Umfange suchen und finden zu müssen. Der Bericht des Landesauschusses weist darauf hin, daß dieser Ausbau allein

nahezu 100.000 fl. beanspruchen wird, und ich kann nicht verschweigen, daß selbst diese Summe kaum ausreichen wird. Wenn wir diese Sachlage in's Auge fassen und bedenken, daß die Anstalt, wie sie derzeit besteht, zu klein ist, um eine rationelle Behandlung der Kranken durchführen zu können, und wenn wir die steigende Anzahl von Kranken berücksichtigen, bezüglich welcher wir Vorsorge zu treffen haben werden insbesondere mit Rücksicht auf die bevorstehende Evacuation des alten Krankenhauses, dann dürfen wir uns der Einsicht nicht verschließen, daß schon jetzt nach allen diesen Richtungen Vorsorge für eine entsprechende Abhilfe getroffen werden muß. Andererseits ist aber auch aus anderen Mittheilungen, die im Finanzausschusse ihre Bestätigung gefunden haben, zu entnehmen, daß die Verwaltung des Irrenhauses in Studenz, wie sie heute besteht, unbedingt eine Aenderung erfahren muß. Gesetzlich ist eine Norm festgestellt, welche aber bis heute wegen der provisorischen Organisation der Anstalt in Studenz ihre Anwendung nicht finden konnte, nämlich die Bestimmung, daß die Leitung der Anstalt eine einheitliche sein soll, beziehungsweise daß der Leiter derselben in der Anstalt selbst wohnen müsse und über dieselbe unmittelbar die Aufsicht zu führen habe. Wenn Sie bedenken, daß heute die Irrenanstalt von Laibach aus geleitet und verwaltet wird und daß infolge dessen in dieser Verwaltung Schwierigkeiten sich ergeben müssen, die bereits zu bedeutenden, ja zu den größten Unzufömmlichkeiten geführt haben und führen mußten, dann stellt sich angeichts der Bedeutung des Institutes und der Opfer, die wir für dasselbe bringen müssen, von selbst die Nothwendigkeit heraus, diese Anstalt unter eine selbständige Verwaltung und Leitung zu stellen. Es ist demnach ebenso der Ausbau nach der einen Seite, wie die Organisation der Verwaltung nach der anderen Seite ein unabweisliches Postulat der nächsten Zeit geworden. Wollen wir keine Palliativmaßregeln, welche hinterdrein zwar als kostspielig, nichtsdestoweniger aber als unzulänglich sich erweisen würden, dann empfiehlt es sich heute schon die ganze Situation der Irrenstalt in den beiden angedeuteten Richtungen klar in's Auge zu fassen, um Mittel zu finden, in welcher Weise nach den beiden angedeuteten Richtungen Vorkehrungen getroffen werden könnten. Es empfiehlt sich nicht, heute mit dieser oder jener kleinen Maßregel, sei es durch einen provisorischen Zubau, sei es durch die provisorische Anstellung eines Hilfsorganes vorzugehen, sondern es erscheint aus ökonomischen Gründen wie im Interesse der Entwicklung des Institutes dringend nothwendig, alle diese Fragen im ihren Zusammenhange zusammenzufassen und dann erst Beschlüsse zu fassen, wenn man übersehen kann, was zu geschehen hat und was wir leisten können und leisten müssen. Diese Erwägungen haben den Finanzausschuss bestimmt, die Nothwendigkeit in's Auge zu fassen, auf Grundlage detaillirter und ganz bestimmter Vorschläge sowohl mit Rücksicht auf den Ausbau als auch mit Rücksicht auf die Reform der Verwaltung vom Landesauschusse Anträge zu verlangen, auf deren Grundlage weitere Beschlüsse gefaßt werden könnten. Der Finanzausschuss mußte einerseits die trostlose Lage in Studenz, wie sie aus dem Berichte des Landesauschusses und anderen Mittheilungen zu entnehmen ist, anerkennen, andererseits aber sich darauf beschränken, bezüglich der in Antrag gebrachten Vorschläge nur in einem bescheidenen Maße den vorliegen-

den Anträgen zuzustimmen. Diese Anträge beziehen sich, wie aus dem vorliegenden Berichte zu entnehmen ist, auf zwei Punkte, nämlich auf die Anstellung eines Secundararztes und auf die Erhöhung der Personalbezüge des Hausarztes. Bezüglich des letzteren Punktes war der Finanzausschuß der Meinung, daß dem Antrage des Landesauschusses umsomehr entsprechen werden müsse, als diese Frage bereits vor zwei Jahren angeregt und damals in ähnlicher Weise befürwortet wurde, wie ich dies heute zu thun in der Lage bin. Der Hausarzt, dessen Personalbezüge erhöht werden sollen, ist in der Anstalt seit 14 Jahren bedienstet und es handelt sich einerseits darum, seine Bezüge mit der Dienstzeit und den Dienstleistungen in Einklang zu bringen, andererseits aber kann nicht verkannt werden, daß es schwierig ist, sich heute für eine definitive Organisation bezüglich der Gehalte im Irrenhause auszusprechen, wenn wir daran festhalten, daß diese Organisation einheitlich in's Auge gefaßt und auf das Ganze ausgelehnt werden muß. Und wenn der Finanzausschuß heute den Vorschlag macht, die Personalbezüge des Dr. Preinič von 120 fl. auf 320 fl. jährlich vom 1. Jänner d. J. ab zu erhöhen, so will er der weiteren Bestimmung über die Einrechnung dieser Zulage in den Gehalt nicht präjudiciren, sondern behält sich die Entscheidung über diese Frage für den Moment vor, wenn die Organisation in ihrem vollen Umfange durchgeführt wird. Was die Anstellung eines Secundararztes betrifft, so konnte der Finanzausschuß auf diesen Antrag wesentlich aus dem Grunde nicht eingehen, weil einerseits aus dem vorliegenden Berichte der Leitung der Anstalt in Studenz zu entnehmen ist, daß das Bedürfnis nach einer derartigen Hilfskraft nicht so dringend ist, wie dies von anderer Seite dargestellt wurde, andererseits aber, weil es unmöglich erscheint, heute in Studenz eine derartige Hilfskraft in der Anstalt selbst zu unterbringen, ohne Unterbringung in der Anstalt aber der angestrebte Zweck nicht erreicht werden könnte.

Der Finanzausschuß beschränkt sich demnach bezüglich der vom Landesauschusse gestellten Anträge einerseits nur auf die Erhöhung der Personalbezüge des Hausarztes, geht aber andererseits in der Richtung weiter, daß er dem hohen Landtage vorschlägt, grundsätzliche Beschlüsse zu fassen bezüglich der Anträge, welche der Landesauschuß hinsichtlich des Irrenhauses in der nächsten Session hier einzubringen haben wird, und über welche diejenigen Beschlüsse zu fassen sein werden, auf deren Bedeutung und Dringlichkeit ich früher hinzuweisen die Ehre hatte. Mit dem Vorbehalte weiterer Ausführungen und Ergänzungen dieses Berichtes, falls solche im Verlaufe der Debatte nothwendig werden sollten, erlaube ich mir im Namen des Finanzausschusses den Antrag zu stellen:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Indem der Landtag die dringende Nothwendigkeit eines zweckmäßigen Ausbaues der Irrenanstalt in Studenz unter strengster Wahrung aller ökonomischen Rücksichten, sowie einer durchgreifenden, zeitgemäßen Reform der Verwaltung dieser Anstalt und einer entsprechenden Organisation des ärztlichen Dienstes unter Festhaltung an dem Grundsätze einer einheitlichen und verantwortlichen Leitung und Verwaltung anerkennt, wird der Landesauschuß beauftragt, in der nächsten

Session dem Landtage detaillirte und motivirte, durch maßgebende fachmännische Gutachten begründete und den ange deuteten Grundsätzen entsprechende Anträge betreffend den Ausbau der Irrenanstalt und die Reorganisation der Administration und des ärztlichen Dienstes in Vorlage zu bringen.

Zugleich wird ohne Präjudiz für die spätere Reorganisation des Dienstes und die entsprechende Einreihung dieser Bezüge die jährliche Personalzulage des in der Irrenanstalt bediensteten Hausarztes Dr. V. Preinič vom 1. Jänner d. J. ab von 120 fl. auf 320 fl. erhöht“.

Ich erlaube mir diesen Antrag dem hohen Hause zur Annahme zu empfehlen.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

Gospod poslanec vitez dr. Bleiweis ima besedo.

Poslanec dr. vitez Bleiweis-Trsteniški:

Imel sem že pred leti in tudi letos priliko naglašati, kako pomanjkanje prostorov se nahaja v zavodu za umobolne. Z veseljem torej pozdravljam predlog finančnega odseka, ki gre na to, da se edenkrat definitivno reši vprašanje, katero se sedaj že vleče od leta 1876. sem. Ze leta 1876. stavil se je predlog zaradi zgradbe blaznice, in takrat se je reklo, da naj bi se zidala za 200 umobolnih, kar bi bilo ravno primerno številu blaznih, ki so se že takrat nahajali ne samo v blaznici, ampak tudi drugod, od katerih se je pa moglo reči, toliko približno iskalo jih bode pomoči v blaznici. Od leta 1876. so se razmere izredno predrugačile. Od takrat se je število blaznih silno pomnožilo, ne samo v Avstriji, ampak po vseh državah naraščalo je od leta do leta, in za to je postala dolžnost za dežele in države, storiti kolikor le mogoče za te bolnike. Interesantne so statistične date, kako se je število blaznih pomnožilo v naši deželi. V kratkem hočem visoki zbornici naznaniti te markantne številke. Leta 1885. znašalo je število blaznih pri nas 180, l. 1886. 195, l. 1887. 207, l. 1888. 218, l. 1889. 250, l. 1890. 267, l. 1891. 293 in l. 1892. 326. Iz tega se vidi, da se je število blaznih od leta 1885. skorej podvojilo.

Gospoda moja, to pač kaže, da je treba deželi skrbeti, da bode tudi za naprej našla ta vrsta bolnikov primerno oskrbovanje in ozdravljevanje v zavodu. Čestokrat se je tukaj povdarjalo, koliko stori dežela naša za bolnike in blazne, a naglašati sem primoran, da se nikakor ne moremo primerjati drugim deželam. Ozrimo se le na Korosko, kjer se je blaznica zgradila, v katerih je prostora za 350, sedaj celo že za 400 blaznih, in poglejmo koliko je v tem oziru storila Štajerska. Ta dežela nima samo velikoga zavoda blizu Gradca, ampak tudi na raznih krajih svoje blaznice hiralnice, v katere spravlja one bolnike, ki niso več ozdravljivi. Tudi Šlezija, ki ni tako velika kakor naša dežela, ima blaznico za 500 osob, torej veliko več, kakor je bilo začetkom za nas odmerjeno. Leta 1876. se je hotela blaznica pri nas sezidati za 200 oseb, in že takrat so se proračunili troški na 417.000 gld. Tekom debat in vsled raznih predsodkov, ki so se tú izrazili, in

vsled neugodnih finančnih razmer, sklenilo se je, da se zida blaznica komaj za 100 umobolnih. Ko se je pozneje število blaznih pomnožilo, morala sta se zopet prizidati dva oddelka, in danes stojimo pred eventualiteto, da moramo zopet skrbeti za dopolnitev blazničnih prostorov. Štedenje v nepravem času gotovo ni koristno, kar se je že čestokrat pokazalo. Leta 1876. do 1878. bile so v tej visoki hiši hude debate, in že takrat izjavili so bolj previdni poslanci, da bi bilo veliko boljše odločiti se takoj za zgradbo celega zavoda, kakor pa prizidati vsacih pet let po eden oddelek, in takrat ponoviti in neopravičeno naglašati, koliko stori dežela naša za bolnike in umobolne. Že sedaj oskrbuje dežela v svojih zavodih nad 300 umobolnih, duševne boleznici pa naraščajo skoro bi rekel epidemično. Zatorej je neobhodno treba, da se že letos skrbi za primerno nastanjanje teh bolnikov, se ve, da bode treba tudi ozir imeti na deželne finance. Ko je bila stvar v finančnem odseku v razgovoru, ni še bila na vse strani razjasnena. Pozneje prišel sem do prepričanja, da bi se dalo v tem oziru z neko spremembo, o kateri hočem pozneje govoriti, izdatno pomoči deželnim financam. Gledé organizacije deželne blaznice izdelal sem že leta 1875. obširno poročilo, kateremu je skoro v celem obsegu se pridružil deželni zdravstveni svet. Povdarjal sem, naj bode deželna blaznica združena z hiralnico, v kateri naj bi bili nastanjeni neozdravljivi umobolni. Razloček je prav velik, kako se oskrbujejo ozdravljivi nasproti neozdravljivim. V prvi vrsti so poslopja za neozdravljive bolj priprosta, režija in hrana za to vrsto bolnikov ne stane toliko, kolikor stane za ozdravljive. Akoravno je oskrbljevanje v blaznici-hiralnici v rokah privatnih oseb, vender se oskrbuje tam oseba za 43 soldov na dan, torej izdatno manj, kakor v deželni blaznici. Ako je torej privatnim osobam mogoče, oskrbovati blazne-hirajoče za 43 kr. na dan, gospoda moja bode gotovo mogoče, še ceneje jih oskrbovati v lastni režiji, dokaz za to nahajamo tudi na Štajerskem. Dežela Štajerska ima več hiralnic, kjer se preskrbujejo hirajoči blazni veliko cenejše, nego v blaznici, gotovo je torej v interesu zavoda samega in deželnih financ, ako bise v prihodnjé drugače postopalo, namreč v tem smislu, da bi se sedanja blaznica uporabila izključno le za ozdravljive umobolne. Sedaj imamo v blaznici blizu 200 umobolnih, od teh je pa 50% že skoraj neozdravljivih. Ako torej zidamo poslopje poleg blaznice, kjer bi se nastanili hirajoči umobolni, dobimo v sedanjih stavbah prostora za 100 oseb. Novo poslopje bi ne stalo toliko, kakor sedanje. Po mojem mnenji bi bila taka uredba jako blagodejna, ker bi se na ta način v okoliš prišlo vseni zaprekam, ki so proti zgradbi bolj dragih poslopij. Dovolil si bodem torej v tem zmislu staviti dodatni predlog. Še nek pomislek imam gledé predloga finančnega odseka. Ne ozira se namreč na lastno režijo. Jaz mislim pa, če bi se nastavil vodja in eden opravitelj ter vpeljala lastna režija, bi se dalo mnogo prihraniti vsako leto. Z ozirom na vse to usojam si staviti sledeči predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Ob enem se naroča deželnemu odboru, da poroča v prihodnji sesiji tudi o tem vprašanji, ali ne bi bilo koristneje za zavod, kakor tudi za deželne finance, da bi se sedanje na Studenci že nahajajoče stavbe rabile izključljivo za ozdravljive slučaje.

Razun administracijske hiše bi se pa še zgradila na Studenskem zemljišču eno primerno in bolj priprosto poslopje, v katerem bi se moglo nastaniti do 100 hirajočih umobolnih, kateri bi se oskrbovali ceneje, kakor ozdravljivi umobolni.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo dodatni predlog poslanca gospoda vitez dr. Bleiweisa, izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in torej v debati. Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Vošnjak ima besedo.

Poslanec dr. Vošnjak:

Idejo, naj bi se zidal mesto razširjenja blaznice samo oddelek za hirajoče, mora vsakdo z veseljem pozdraviti, ker bi se s tem troški razširjenja zelo znižali. Da je ta oddelek za hirajoče silno potreben, kažejo številke, katere je navedel gospod predgovornik in iz katerih je razvidno, da je v blaznici blizu 50% neozdravljivih umobolnih. To v deželnem odboru ni bilo znano, ker smo dosedaj vedno odredili, da naj se neozdravljivi blazni oddajo v hiralnico usmiljenih sestrah, kjer se preskrbujejo za 43 kr. na dan, kar je jako nizka cena, tako da jaz nikakor ne morem verjeti, da bi se mogli oskrbovati v lastni režiji še za nižjo ceno. Na Štajerskem so, kakor sem jaz poučen, cene veliko višje, vsaj v Vojniku pride oskrbovalnina na blizu 70 kr. na dan, in tako je tudi drugodi. Priporočal bi, da se predlog gospoda predgovornika dr. vit. Bleiweisa sprejme kot dodatni predlog, sicer sem pa tudi mnenja, naj deželni odbor povprašuje pri večakih in se natanko informira o vsem, kar je potrebno, predno bode mogel staviti visokemu zboru definitivne predloge.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Berichterstatter Excellenz Freiherr v. Schweffel:

Nachdem der geehrte Herr Vorredner gegen die Anträge des Finanzausschusses keinerlei Einwendungen erhoben, vielmehr denselben zugestimmt hat, habe ich nur bezüglich des einen Punktes, den der erste Herr Vorredner angeführt hat, daß nämlich eine Ergänzung oder Interpretation der Anträge des Finanzausschusses wünschenswert wäre, die Aufklärung dahin zu ertheilen, daß in den Anträgen des Finanzausschusses, wie sie vorliegen, eine Reform der Administration verlangt wird, daß aber unter dieser Administration nicht nur die gewöhnliche Verwaltung, sondern insbesondere auch die

Regie, die Verpflegung und derartige Umstände, die die ganze Verwaltung ausmachen, inbegriffen werden sollen. In diesem Sinne befinde ich mich in vollster Übereinstimmung mit den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Ritter v. Bleiweis. Derjelbe hat zu den Anträgen des Finanzausschusses den ergänzenden Antrag eingebracht, daß der Landesauschuß die Frage erwägen soll, ob es sich vielleicht nicht empfehlen würde, statt des Ausbaues des Irrenhauses in dem Umfange, als dies ursprünglich geplant war und als nothwendig bezeichnet wurde, ein eigenes Irren-Siechenhaus auf dem Terrain in Studenz herzurichten und sich auf einen Zubau an den Flügeln des bestehenden Gebäudes zu beschränken. Im Finanzausschuße ist diese Frage nicht zur Sprache gekommen, ich bin daher nicht in der Lage, im Namen des Finanzausschusses darüber Auskunft zu ertheilen, andererseits aber verkenne ich nicht den Nutzen der Anregung einer jeden Untersuchung, nach welcher Richtung immer sie gepflogen werden soll.

Ich betone in dieser Beziehung speciell, daß bei diesen Erhebungen, die der Landesauschuß zu führen haben wird, es sich wesentlich um fachmännische Gutachten handeln soll und daß nur erprobte Fachleute in dieser Beziehung höchst wertvolle Rathschläge an die Hand geben könnten, ob eine andere Form der Ausgestaltung der Irrenanstalt sich allenfalls mehr empfehlen würde. Hiebei möchte ich einen Gesichtspunkt noch betonen. Es ist allerdings bereits darauf hingewiesen worden, daß die Verpflegung und vielleicht auch der Bau selbst nach diesem Projecte sich möglicherweise billiger stellen würde, als der Ausbau nach dem ursprünglichen Programme. Die Nothwendigkeit, aus ökonomischer Rücksichten alles daran zu setzen, daß möglichst große Ersparnisse erzielt werden, ist das Einzige, was ich noch besonders betonen möchte; und wenn es sich herausstellt, daß wirklich der gedachte Bau weniger kosten würde, als der Ausbau, und die Verpflegung noch billiger als mit 43 Kreuzern per Tag bestritten werden kann, so würde ich für meine Person keinen Anstand nehmen, dem Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Ritter v. Bleiweis zuzustimmen. Wie sich die Frage bezüglich der Verpflegungskosten stellen wird, darüber ist es schwierig, schon heute ein klares Bild zu entwerfen, umsomehr, weil die Auskünfte, die über diesen Gegenstand zur Verfügung stehen, sich widersprechen; ich halte es daher nicht für überflüssig, mit wenigen Schlußworten hierüber gewissermaßen Aufklärung zu geben, andererseits aber eine solche anzuregen, weil dies im Interesse der Sache gelegen ist. Aus den Ausweisen der Irrenanstalten der verschiedenen Länder der diesseitigen Reichshälfte werden Sie ersehen, daß wir eine Anstalt besitzen, in welcher nahezu der höchste Satz für die Verpflegung mit 80 fr. bezahlt wird; einen höheren Satz hat nur Niederösterreich, alle übrigen Länder einen niedrigeren. Thatsache ist es also, daß bei uns für den einzelnen Kranken der Satz per Tag 80 fr. beträgt. Wenn Sie aber den Rechenschaftsbericht in die Hand nehmen, so werden Sie finden, daß nur 67 Kreuzer an Verpflegs- und Regiekosten berechnet werden. Dieser Betrag von 67 fr. setzt sich aus zwei Factoren zusammen, nämlich den Verpflegungskosten für die Kranken und den übrigen Regiekosten, und da kommt man zu dem traurigen Resultate, daß für die Verpflegung in Studenz per Tag nur 30 fr.

aufgewendet werden, ein Betrag, der thatsächlich nicht ausreicht, Individuen, die sonst gesund und nur geistig gestört sind, mit den allereinfachsten Lebensbedürfnissen zu versorgen. Es sind in dieser Beziehung die schreiendsten Anklagen von verschiedenen Seiten ausgesprochen worden. Indes ist hier nicht der Ort, darüber weiter zu reden, aber die Differenz von 30 Kreuzern für die Verpflegung und der effectiven Ausgabe von 67 Kreuzern nach unseren Rechnungen und der Taxe von 80 Kreuzern, die für uns in den Rechnungen figurirt, diese verschiedenen Ansätze bestimmen mich zum Schlusse, den Landesauschuß darauf speciell aufmerksam zu machen, daß ja gewiß nicht mehr verlangt wird, als was man leisten kann, daß aber das geleistet werden muß, was für diese ärmsten der Kranken unbedingt nothwendig ist, was aber vielleicht jetzt nicht der Fall ist. In diesem Sinne und unter Hinweis auf diese Uebelstände, die durch Anführung anderer Thatsachen vielleicht noch ergänzt werden könnten, bitte ich der in Aussicht genommenen und im größten Style durchzuführenden Reform der Verwaltung des Irrenhauses durch die Annahme des Antrages des Finanzausschusses die Zustimmung ertheilen zu wollen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Vošnjak se je oglašil k besedi v faktični popravki.

Poslanec dr. Vošnjak:

Gospod poročevalec je prečno slikal stanje v blaznici. Konstatirati moram, da blazni zmirom zadosti hrane dobivajo, ne samo to, kar je predpisano po ordinaciji, ampak zdravniki smejo dovoljevati, da dobijo tudi še posebej vina, piva itd., in tožeb, da bi blazni dobivali premalo hrane, še nismo slišali. Kar se pa tiče tega, da znaša hrana in režija 67 kr. na dan, oskrbovalnina pa 80 kr., mora se posebej še računati, koliko spada na zdravnike in drugo osonje. Končno vsi enaki zavodi računajo tudi nekaj za kapital, ki je v zgradbi. Še celó v Brežicah stane oskrbljevanje 85 kr. na dan, ker nekaj zaračunajo tudi za obresti in amortizacijo stavbnega kapitala. Ne sme se torej misliti, da dežela pri blaznici išče kaj dobička, temveč dežela zaračuna le, kolikor so resnični troški.

Berichterstatter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Als einzige Antwort auf diese thatsächliche Berichtigung sei es mir gestattet, eine Stelle aus dem ämtlichen Berichte des Primarius der Anstalt vom 21. Dezember v. J. vorzulesen, eines Berichtes, welcher durch die Vermittlung des Herrn Vorredners zu meiner Kenntnis gebracht wurde, und welcher den Passus enthält (bere: — liest):

„Naglašati moram pred vsem, da se v nobeni avstrijski blaznici ne potrosi tako malo za hrano (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Cujte!“) umobolnih, kakor pri nas. Od onega časa sem, ko je veleslavni deželni odbor vpeljal tako znani normalni jedilni list, ne potihnejo pritožbe, da je hrana nezadostna, da so lačni, ker ne dobivajo dovolj tečne hrane, le vsaki četrti dan pičlo mesa, vrh tega

so pa tudi prikuhe premalo zabeljene, močnata jedila zelo pusta. Primoran sem torej ordinirati bolnikom več kruha, vina ali kave, da ne trpe škode na svojem telesnem zdravju. Imam pa tudi vedno precejšnje število telesno bolnih, kateri morajo dobiti boljše hrano, a tudi ravno zboleli in ozdravljivi morajo dobiti druga jedila, kakor neozdravljivi in telesno zdravi umobolni.“

Daß sagt alles, und ich habe dem nichts beizufügen.

Deželni glavar:

Prestopimo sedaj na glasovanje. Ker zmatram predlog gospoda poslanca viteza dr. Bleiweisa kot dodatni predlog, bomo najprej glasovali o predlogu finančnega odseka in potem šele o predlogu gospoda poslanca viteza dr. Bleiweisa.

Ako ni ugovora? (Ni ugovora — Wird kein Widerspruch erhoben) se bode tako postopalo.

Prosim torej gospode, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet in sedaj je glasovati še o dodatnem predlogu gospoda viteza dr. Bleiweisa.

Gospodje, ki se strinjajo z dodatnim predlogom gospoda poslanca dr. vitez Bleiweisa, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi ta predlog je sprejet.

Od strani gospoda načelnika upravnega odseka se je z ozirom na to, da ima upravni odsek ob 4. uri sejo, izrekla želja, da se seja sklene.

Sodim, da bode visoka zbornica temu pritrčila?

(Nihče ne ugovarja. — Wird kein Widerspruch erhoben.)

Ker ni ugovora, bodem sejo sklenil. Naznaniti mi je le še, da mi je došel ravnokar samostalni pred-

log gospoda poslanca Kersnika in družnikov, ki se glasi (bere — ließt):

„Samostalni predlog

poslanca Jankota Kersnika in tovarišev gledé oddaje živinske soli po znižani ceni.

Slavni deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, stopiti z deželno vlado v dogovor zaradi izpremembe izvršilne naredbe finančnega ministerstva z dne 20. decembra 1893, drž. zak. št. 176, zastran oddaje živinske soli po znižani ceni v tem smislu, da se odpravijo sedanje komplicirane določbe, zadevajoče poslovanje županstev, ter uvedejo primerne olajšave gledé naročanja in razdelovanja soli.

V Ljubljani, 26. januarja 1894.

Janko Kersnik,

Murnik, Grasselli, Šuklje, Klein, Lenarčič, Iv. Hribar, Višnikar, dr. Ivan Tavčar, L. Svetec, Fr. Stegnar, vitez dr. Bleiweis, Povše, Pfeifer, Dragoš, V. Ogorelc, Pakiž, Lavrenčič, Klun, Žitnik.“

Utemeljevanje tega samostalnega predloga postavil bodem na dnevni red ene prihodnih sej.

Prihodnja seja bode v torek 30. t. m. ob 10. uri dopoldne s sledečim dnevnim redom:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Upravni odsek ima sejo danes ob 4. uri popoldne, finančni odsek v pondeljek ob 10. uri dopoldne.

Končno omenjam, da mi je naznanjeno bilo, da se gospod poslanec Luckmann ni mogel udeležiti današnje seje, ker se je moral udeležiti neke enquete na Dunaji.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri popoldne. — Schluß der Sitzung um 2 Uhr Nachmittag.

